

Brüsszel, 2020.6.17.
COM(2020) 241 final

**A BIZOTTSÁG JELENTÉSE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A TANÁCSNAK,
AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A RÉGIÓK
BIZOTTSÁGÁNAK**

a demográfiai változások hatásairól

{SWD(2020) 109 final}

TARTALOMJEGYZÉK

1.	BEVEZETÉS	2
2.	A DEMOGRÁFIAI VÁLTOZÁSOK MOZGATÓRUGÓI EURÓPÁBAN.....	4
2.1.	HOSSZABB VÁRHATÓ ÉLETTARTAM	4
2.2.	KEVESEBB SZÜLETÉS	8
2.3.	IDŐSÖDŐ NÉPESSÉG.....	11
2.4.	KISEBB HÁZTARTÁSOK.....	12
2.5.	MOBILISABB EURÓPA.....	13
2.6.	A NÉPESSÉG VÁLTOZÓ MÉRETE	14
3.	A DEMOGRÁFIAI VÁLTOZÁSOK SZOCIÁLIS PIACGAZDASÁGUNKRA GYAKOROLT HATÁSAI.....	16
3.1.	EMBEREK, MUNKA ÉS KÉSZSÉGEK.....	17
3.1.1.	NAGYOBB ÉS BEFOGADÓBB MUNKAERŐPIAC.....	18
3.1.2.	TERMELÉKENYSÉG A KÉSZSÉGEK ÉS AZ OKTATÁS RÉVÉN.....	20
3.2.	EGÉSZSÉGÜGY ÉS TARTÓS ÁPOLÁS-GONDOZÁS.....	21
3.3.	AZ ÁLLAMI KÖLTSÉGVETÉSEKRE GYAKOROLT HATÁS	24
3.4.	A REGIONÁLIS ÉS HELYI DIMENZIÓ	25
3.4.1.	ÉLETMINŐSÉG, INFRASTRUKTÚRA ÉS A SZOLGÁLTATÁSOKHOZ VALÓ HOZZÁFÉRÉS	29
4.	A KETTŐS ÁTÁLLÁS ÉS A DEMOGRÁFIAI VÁLTOZÁSOK.....	33
5.	A DEMOGRÁFIA GEOPOLITIKÁJA: EURÓPA A VILÁGBAN.....	35
	KÖVETKEZTETÉSEK ÉS KILÁTÁSOK	37

1. BEVEZETÉS

A Covid19-világjárvány szempillantás alatt megváltoztatta Európát és a világot. Próbára tette az egészségügyi és szociális jóléti rendszereinket, valamint gazdaságaink és társadalmaink rezilienciáját. Még a vírus legyőzése után is maradandó hatással lesz arra, hogyan élünk és dolgozunk együtt. A világjárvány egy olyan időszakban sújtott le, amikor Európa éppen éghajlati, társadalmi és demográfiai változások okozta mélyreható átalakuláson megy keresztül.

A demográfiai változások emberekről és emberéletekről szólnak. Arról, hogy mit teszünk, hogyan dolgozunk, és mit nevezünk otthonunknak. Közösségeinkről, és arról, hogyan élünk együtt. Az emberek és hátterek sokszínűségének elfogadásáról, amely gazdagítja és formálja társadalmainkat, erősít bennünket és életre kelti az EU „Egyesülve a sokféleségben” jelmondatát. Erre most nagyobb szükségünk van, mint valaha. Ahogy lassan és óvatosan felhagyunk az Európa-szerte bevezetett korlátozó intézkedésekkel, láthatjuk, mennyire fontos a demográfiai változások társadalmunkra gyakorolt hatásainak megértése és az azokra való reagálás. Ezt a feladatot figyelembe kell venni Európa helyreállítása és a tanulságok levonása során, legyen szó akár a társadalmi és gazdasági dimenzióról, akár az egészségügyről és a tartós ápolás-gondozásról, és még sok más területről.

Az elmúlt hetekben és hónapokban világosan és gyakran fájdalmasan megmutatkozott a kapcsolat a demográfiai struktúrák és a világjárvány hatásai, illetve az abból való helyreállítás potenciálja között. A világjárvány főként a legidősebb generációkat sújtotta, és ebben a válságban az idősek vannak a legkiszolgáltatottabb helyzetben. Nemcsak a betegség nyomán kialakuló komplikációk tekintetében vannak nagyobb kockázatának kitéve, hanem a közösségi kontaktusoknak az életek mentése céljából Európa-szerte bevezetett korlátozása és a kijárási korlátozások révén ők az egyik leginkább elszigetelődött és a társadalomtól elvágott csoport. **Európa helyreállítása¹ során kulcsszerepet játszik a nemzedékek között szükséges szolidaritás.**

A hosszú távú demográfiai változások hatásainak kezelése során sok különböző szempontot kell figyelembe venni: hogyan irányítjuk a népegészségügyet, az állami költségvetéseinket vagy a közéletet, illetve hogyan küzdünk meg az olyan problémákkal, mint a magány, a kórházon kívüli ellátás és a létfontosságú szolgáltatásokhoz való hozzáférés. Az említett problémák kezelése fontos szerepet fog betölteni a sikeres helyreállítás megvalósításában és meghatározza majd, hogy milyen ütemben és mértékben tudjuk ismét felépíteni mindennapjainkat, kapcsolati hálóinkat és gazdaságainkat. Hosszú távban gondolkodva pedig a jelenlegi helyzet lehetőséget kínál Európának arra, hogy **méltányosabb és reziliensebb társadalmat építsen.**

Sohasem becsülhetjük alá, mekkora károkat okozott a válság, vagy hogy mennyire fontos szembenéznünk mindennemű elszenvedett veszteséggel. Ebben az összefüggésben talán ellentmondásosnak tűnik az a kijelentés, hogy **az európaiak általánosságban hosszabb, egészségesebb és biztonságosabb életet élnek.** Hosszabb időtávot tekintve ez a kijelentés még mindig helytálló, és büszkének kell lennünk az elmúlt évtizedekben tett jelentős előrelépésekre. Európa rendelkezik világszinten a legfejlettebb szociális jóléti és egészségügyi rendszerrel. A megannyi frontvonalban dolgozó szakértelmével és áldozatvállalásával karöltve ez számtalan élet

¹ COM(2020) 456 final: Európa nagy pillanata: Helyreállítás és felkészülés – a jövő generációért

megmentéséhez járult hozzá a válság kezdete óta. Ugyanakkor a rájuk gyakorolt – főként az idősebb népesség ellátásával kapcsolatos területeken jelentkező – nyomás rávilágított arra, hogy szociális jóléti és az egészségügyi rendszer további támogatást igényel.

Ennek a korábban elért előrelépésnek köszönhetően életminőségünk ezentúl is egyedi marad, és társadalmaink – még a fennmaradó egyenlőtlenségek ellenére is – a leginkább egyenlő társadalmak közé tartoznak. Egyre idősödik a népességünk, és általában inkább kisebb háztartásokban élünk. Egyre inkább mozgásban vagyunk, tovább dolgozunk, többet tanulunk és gyakrabban váltunk munkát. Ezek a tendenciák – legyen szó az idősödő népességről, a háztartások összetételéről vagy a népességsűrűségről – jelentős hatást gyakorolnak társadalmunkra, és némelyikük szerepet játszhatott abban, hogy bizonyos országokban hogyan jelent meg és terjedt el a vírus.

Ezeket a problémákat legjobban helyi és regionális szinten lehet kezelni. Ez azt tükrözi, hogy a demográfiai változások gyakran jelentősen eltérnek ugyanazon ország különböző részei között. Egyes régiók az alacsony jövedelem és a gyorsan csökkenő népesség kettős kihívásával néznek szembe. Az ilyen – leginkább vidéki – régiókban 31 millió ember él, így hatalmas a tét. **Európa törekedni fog az életszínvonalat emelésére és az egyenlőtlenségek csökkentésére.** Így gondoskodik az emberek szükségleteinek kielégítéséről és a lakóhelyükön elérhető kilátások és munkalehetőségek biztosításáról. Ehhez tartozik továbbá az egészségügyi ellátáshoz, a gyermekgondozáshoz és az oktatáshoz, valamint a többi helyi alapvető fontosságú szolgáltatáshoz, például a postahivatalokhoz, könyvtárakhoz vagy a közlekedéshez való hozzáférés biztosítása.

A demográfiai változások ugyan nem új keletűek, azonban az életünkre gyakorolt hatásuk lényegesen jobban érezhetőek. E változás kezelése annál is inkább fontos lesz, mivel Európa elindult a helyreállítás felé vezető úton. A hangsúlyt továbbra is a zöld és a digitális kettős átállásra helyezve számos, a demográfiai változások hatásainak kezeléséhez szükséges innovatív és fenntartható megoldás fog születni.

A demográfiai változások hatással vannak Európának a világban betöltött pozíciójára is. Mivel Európa népességének a világ népességéhez viszonyított aránya továbbra is csökken, egyre fontosabbá válik, hogy az EU egységesen lépjen fel, kihasználva kollektív erősségeit és sokféleségét. Ezt az olyan, a szomszédságunkban és szerte a világban bekövetkező jelentős demográfiai változások fényében is szem előtt kell tartani, amelyek közvetlen hatással lesznek Európára.

E jelentés bemutatja a demográfiai változások mozgatórugóit és azok Európa-szerte kifejtett hatásait². Továbbá segíteni fog annak meghatározásában, hogyan lehet a leginkább érintett embereket, régiókat és közösségeket támogatni a változó körülményekhez való alkalmazkodásban – a válság, valamint a helyreállítás idején és azon túl is. A Bizottság e területen végzett munkájának célja az, hogy bővítse tudásunkat és javítsa előrelátásunkat annak biztosítása érdekében, hogy – mind ma, mind pedig a jövőben – támogatni tudjuk a rászorultakat. Ez nem feltétlenül az említett tendenciák megfordítását vagy lelassítását jelenti; sokkal inkább azt, hogy fel kell magunkat vértetni a megfelelő eszközökkel annak érdekében, hogy új megoldásokat tudjunk biztosítani és támogathassuk az embereket a válság idején.

² - A bizottsági szolgálati munkadokumentum (SWD(2020) 109 final) további szám adatokkal, térképekkel és táblázatokkal egészíti ki a jelentést.

Végezetül pedig biztosítani kell, hogy **egyetlen régió és ember se maradjon ki**, mivel ez az érzés végső soron a demokráciánkba vetett hit elvesztéséhez vezethet. Ezért van a Bizottságnak most első alkalommal a demokráciáért és a demográfiaiért felelős alelnöke, és e témát az Európa jövőjéről szóló konferencia keretében is meg fogják tárgyalni, amely lehetőséget nyújt a polgároknak is arra, hogy vezető szerepet töltsenek be egy ellenállóbb, fenntarthatóbb és méltányosabb Unió kialakításában. Míg az említett területeken számos hatáskör a tagállamok kezében van, a Bizottság kész vezető szerepet vállalni a problémák azonosítása és a nemzeti, regionális és helyi szintű fellépés támogatása révén.

2. A DEMOGRÁFIAI VÁLTOZÁSOK MOZGATÓRUGÓI EURÓPÁBAN³

Mi, európaiak minden eddiginél tovább élünk, és népességünk életkorának átlaga évről évre növekszik. Egyre többen döntünk amellet, hogy egy másik uniós országban éljünk, dolgozzunk vagy tanuljunk, és az Európába irányuló vagy onnan kiinduló migráció továbbra is ingadozik. Emellett ma már egyre többen élünk kisebb háztartásokban, és a korábbiaknál kevesebb gyermek születik. A demográfiai változások ezen mozgatórugói Európa-szerte eltérőek, és gyakran jelentős a különbség egy ország régiói között is⁴.

2.1. HOSSZABB VÁRHATÓ ÉLETTARTAM

Az európaiak tovább élnek, és átlagosan tovább maradnak egészségesek. Az elmúlt öt évtizedben a születéskor várható élettartam a férfiak és a nők esetében is körülbelül 10 évvel nőtt⁵. A világvárvány rávilágított az öregedő társadalom sebezhetőségére, mégis nem valószínű, hogy megváltoztatta volna a várható élettartam terén mutatott általános pozitív tendenciát.

A férfiak várható élettartama a 2018. évi 78,2 évről az előreszámítások⁶ szerint 2070-ben 86,1 évre emelkedik. A nők esetében számolt 83,7 év előreláthatólag 90,3 évre növekszik. Az, hogy egy bizonyos személy hol él, nagyban befolyásolja várható élettartamát. A nemzeti szinten számított születéskor várható élettartam a Spanyolországra vonatkozó 83,5 év és a Bulgária esetében kalkulált 75 év között mozog.

Eltérések vannak az EU különböző részein élő nők és férfiak között. Míg az EU-27 átlagát tekintve a nők születéskor várható élettartama 5,5 évvel magasabb a férfiakénál, ez nem minden egyes országra igaz. Lettorszáiban és Litvániában ez a különbség több mint kilenc év, míg Dániában, Írorszáiban, Cipruson, Hollandiában és Svédországban négyenél kevesebb.

³ Ebben a jelentésben az „Európa” és az „EU” kifejezések eltérő rendelkezés hiányában az EU-27-re utalnak.

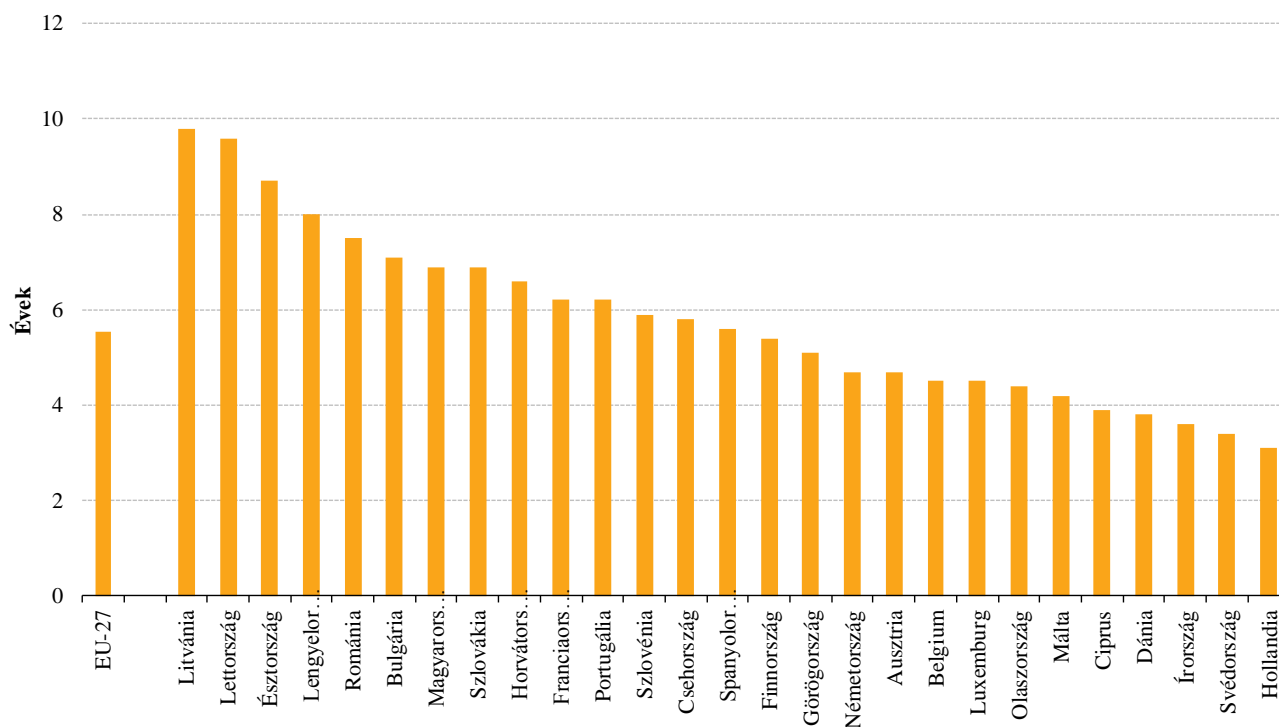
⁴ Az e jelentésben felhasznált Eurostat statisztikai adatok az Eurostat 2020. májusi adatbázisából származó adatokon alapulnak.

⁵ További információkért lásd az Eurostat „Statistics Explained” statisztikai kalauzának mortalitásról és várható élettartamról szóló statisztikáit:

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Mortality_and_life_expectancy_statistics

⁶ A népesedési előreszámítások olyan hipotetikus, megfigyelt adatokon alapuló lehetséges forgatókönyvek, amelyek segítenek megérteni a népesedés dinamikáját. Fontos azonban, hogy ezeket az előreszámításokat nem szabad konkrét előrejelzéseknek tekinteni. További információkért lásd az Eurostat népesség-előreszámításait: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/population-projections-data>

A nők és férfiak születéskor várható élettartama közötti különbség, 2018

Forrás: Eurostat

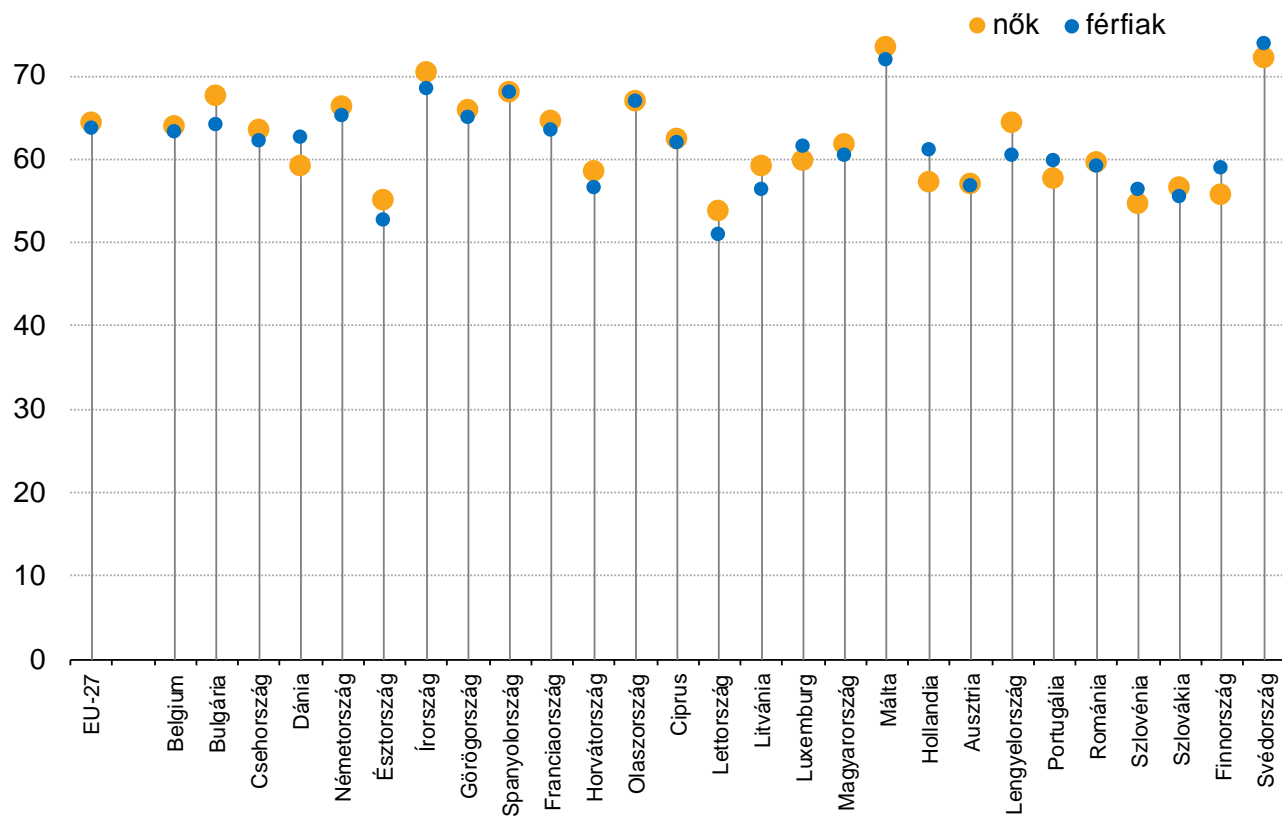
Életünk nagy részében jó egészségnek örvendünk. A jelentések szerinti, *egészségben eltöltött éveitek*⁷ száma nemenként és országonként változik. A teljes EU-t tekintve az egészségben eltöltött életek száma 2018-ban a nők esetében 64,2 év volt, a férfiaknál pedig 63,7 év⁸. Ez jelentősen függ attól, hogy egy adott személy hol él. Például egy Svédországban élő férfi átlagosan több, mint 73 életévet tölt el egészségben, míg Lettországban ez az érték 51 év. Az idősebbek csaknem fele valamilyen fogyatékkal él⁹, és ez az arány egyre nő, ahogy az emberek idősebb korcsoportokba lépnek. Jobban ki vannak téve a mozgáskorlátozottság kihívásainak, és életminőségük a társadalmunk és környezetünk inkluzivitásának és akadálymentességének mértékétől függ.

⁷ A fogalommal és az arra vonatkozó adatokkal kapcsolatos további információkért lásd: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/1101.pdf>

⁸ További információkért lásd: State of Health in the EU (Egészségügyi helyzet az EU-ban), Health at a glance: Europe 2018 (Egészségügyi pillanatkép az EU-ban 2018):, OECD/EU (2018) – https://ec.europa.eu/health/state/glance_hu

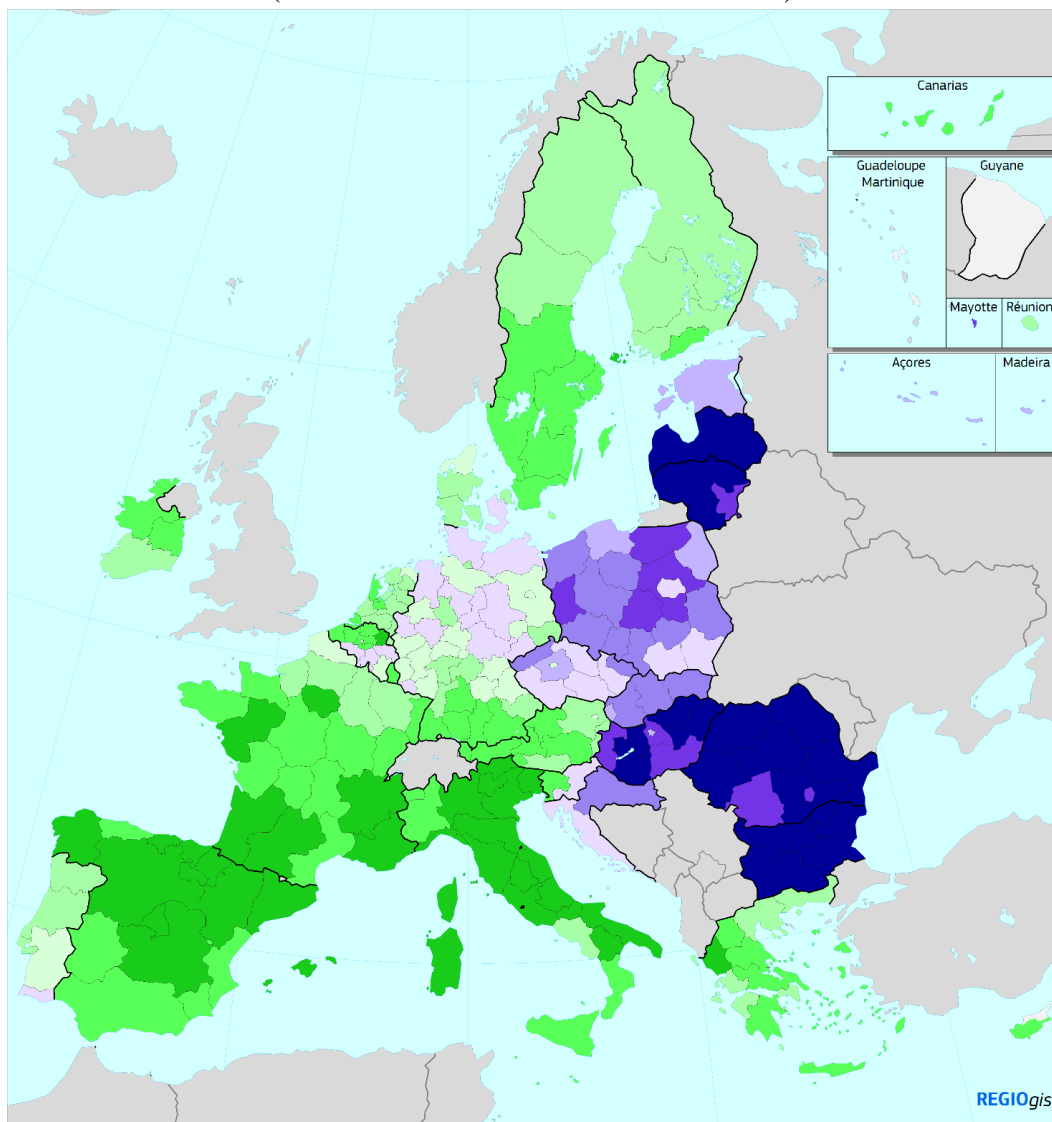
⁹ 2018-ban a 65 éves vagy annál idősebb személyek 49 %-a vallotta úgy, hogy fogyatékkal él, vagy tevékenységében tartósan akadályozott. (Forrás: Eurostat online táblázat hlth_silc_06)

Születéskor várható egészségben eltöltött életek, 2018

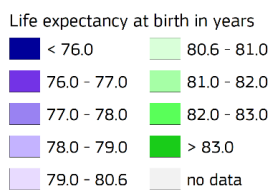

Forrás: Eurostat

Születéskor várható élettartam régiók szerint¹⁰, 2018
(Születéskor várható élettartam években)

Life expectancy by NUTS2 region, 2018

Source: Eurostat (demo_r_mlifexp)

0 500 km

© EuroGeographics Association for the administrative boundaries

¹⁰A statisztikai célú területi egységek nomenklatúrája (NUTS) három osztályba sorolja a régiókat. Ez a térkép a NUTS II-es szintű régiókat ábrázolja. Egy ország átlagos NUTS II-es szintű régiójának népessége 800 000 és 3 millió fő között van.

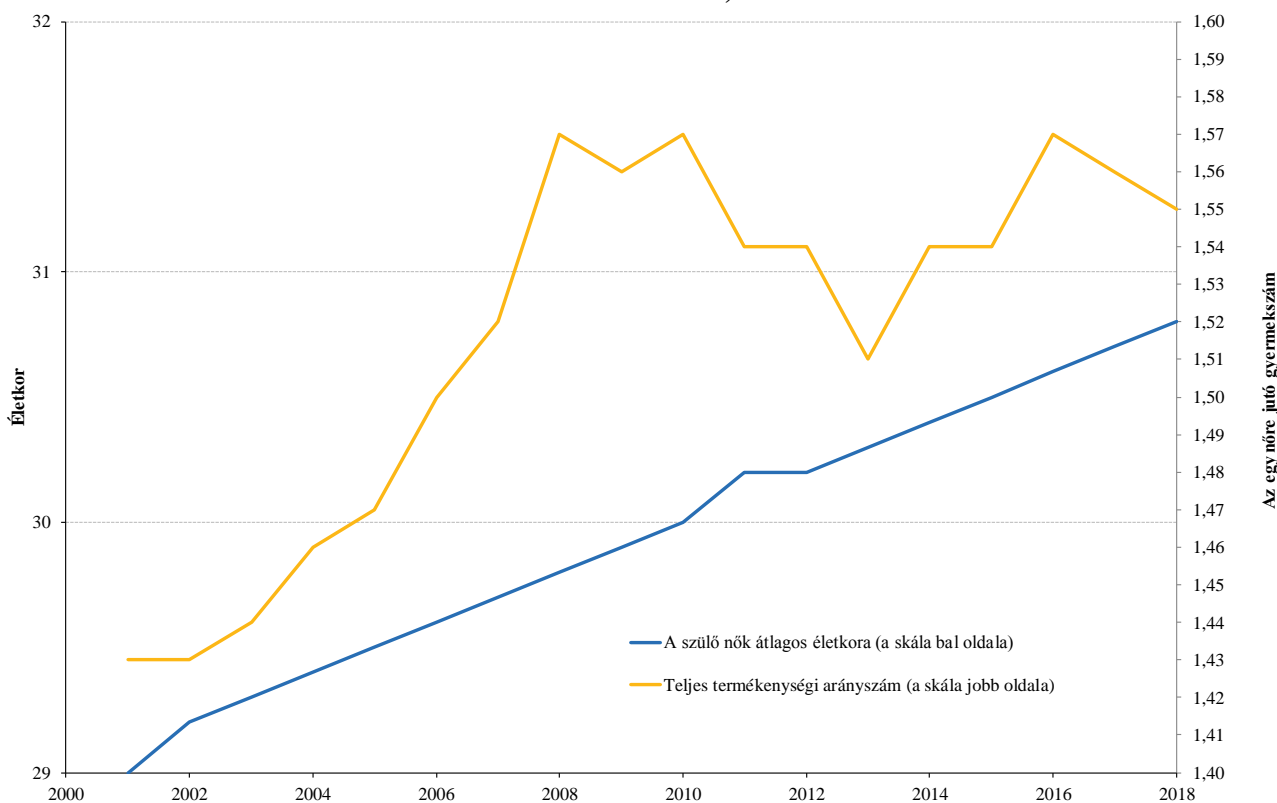
2.2. KEVESEBB SZÜLETÉS

Az 1960-es évektől az 1990-es évek közepéig csökkent az egy nőre jutó átlagos szülésszám Európában¹¹. Ez a 2000-es években némileg javult, majd az azt követő évtizedben nagyjából stabilizálódott.

2018-ban az egy nőre jutó gyermekszám 1,55 volt. Ez a 2,1-es érték alatt van, amely ahhoz lenne szükséges, hogy a népesség mérete migráció nélkül is állandó maradjon. Európában szinte egyetlen régió sem éri el ezt a szintet¹², sőt egyes régiókban ez az érték kevesebb, mint 1,25. Ez tapasztalható például az Ibériai-félsziget északnyugati részén, Olaszország délkeleti részén és Szardínián, valamint Görögország egyes részein.

A nők általában életük egyre későbbi szakaszában vállalnak gyermekeket. 2001 és 2018 között a szülő nők átlagos életkora 29,0 évről 30,8 évre emelkedett.

Fertilitási mutatók az EU-27-ben, 2001–2018

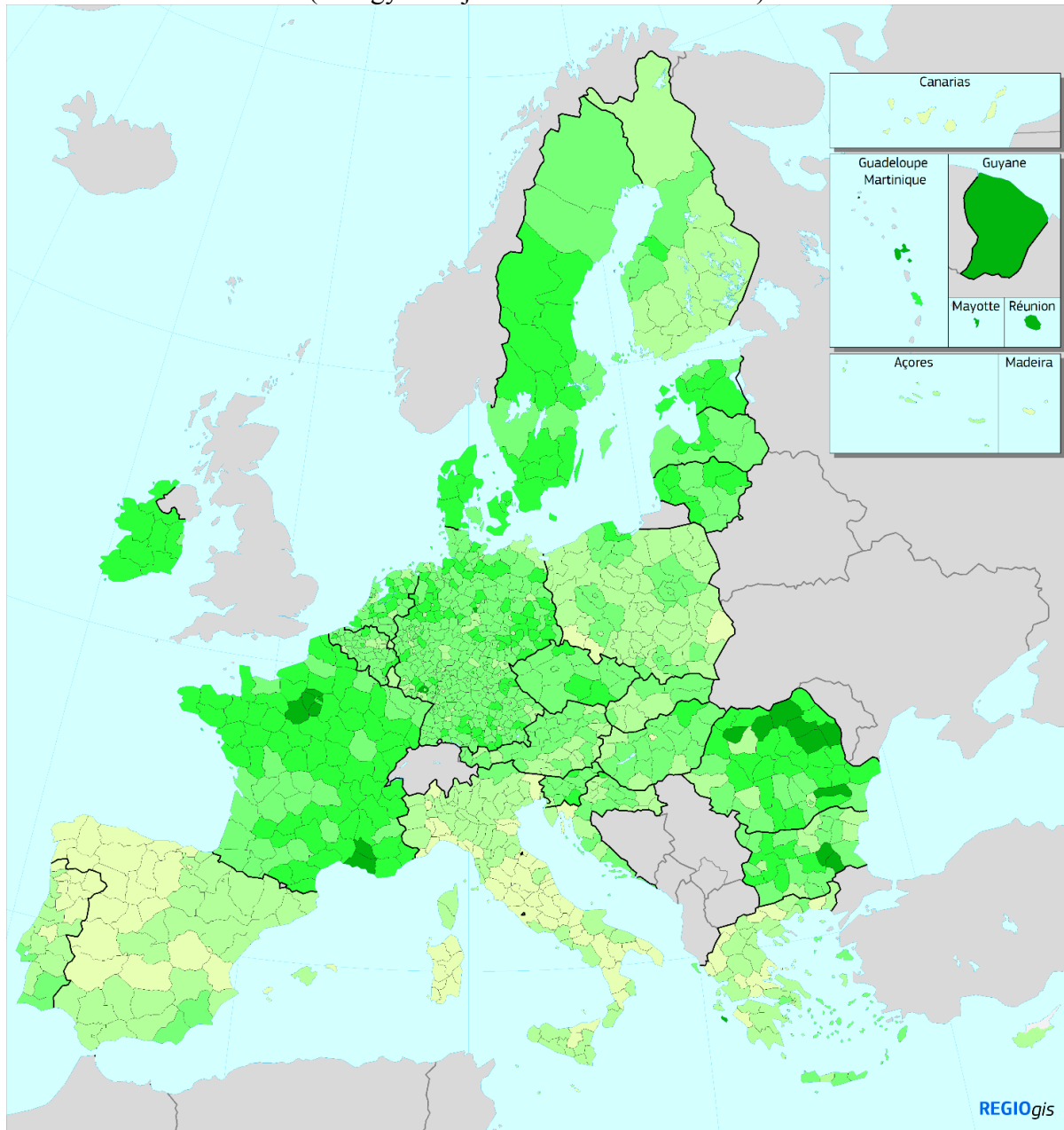

Forrás: Eurostat

¹¹További információkért lásd az Eurostat „Statistics Explained” statisztikai kalauzájának termékenységről szóló statisztikáit: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Fertility_statistics

¹² Az 1169 darab NUTS III-as szintű régióból csak négy rendelkezik 2,1 feletti termékenységi arányszámmal: Mayotte (4,6), Guyane (3,8), La Réunion (2,4) és Melilla (2,3).

Teljes termékenységi arányszám régiók szerint¹³, 2018
 (Az egy nőre jutó élveszületések száma)

Total Fertility Rate by NUTS3 region, 2018

Number of live births per woman

- < 1.25
- 1.25 - 1.50
- 1.50 - 1.75
- 1.75 - 2.00
- >= 2.00

Source: Eurostat (demo_r_find3)

0 500 km

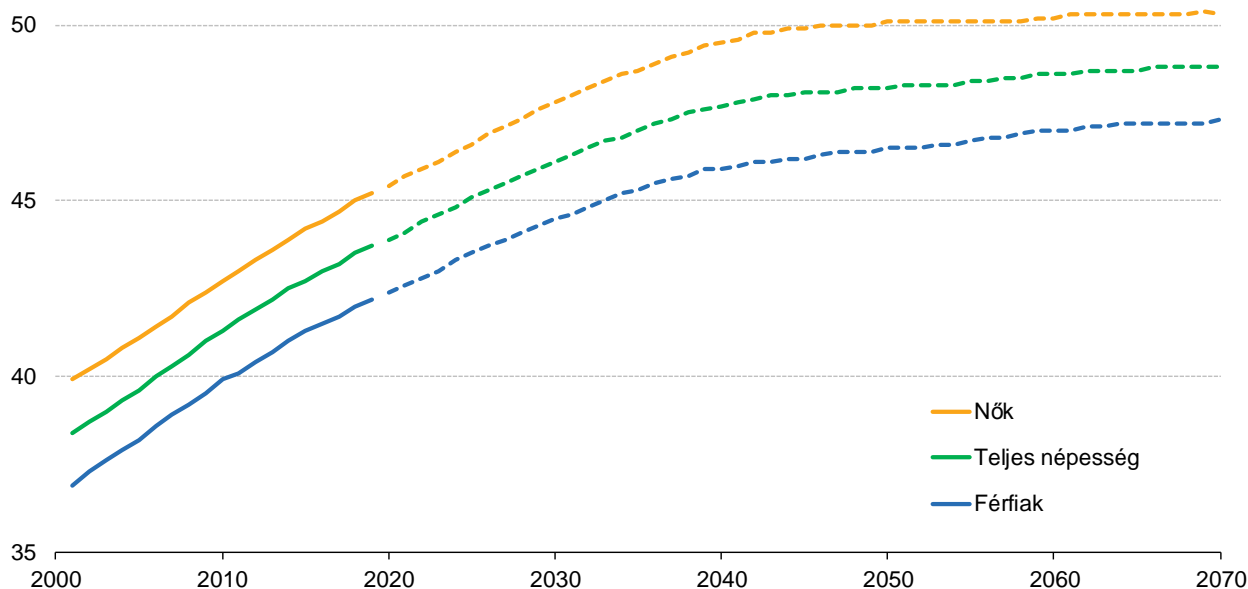
© EuroGeographics Association for the administrative boundaries

¹³ Ez a térkép a NUTS III-as szintű régiókat ábrázolja. Egy ország átlagos NUTS III-as szintű régiójának népessége 150 000 és 800 000 fő között mozog.

2.3. IDŐSÖDŐ NÉPESSÉG

Európa népessége egyre idősebb. Az EU-27 országai népességének medián életkora¹⁴ évek óta nő, és az előrejelzések szerint a következő két évtizedben hasonló ütemben fog növekedni. A medián életkor 2070-re elérheti a 49 évet, csaknem öt évvel meghaladva a jelenlegi értéket.

Az EU-27 népességének medián életkora, 2001–2070

Forrás: Eurostat

Medián életkorunk emelkedésével nő az idősebb korosztályba tartozók száma és aránya is. Az előrejelzések szerint 2070-re az Európában élő 65 éves és annál idősebb személyek aránya – a jelenlegi 20 %-ról – 30 %-ra emelkedik. 2019 és 2070 között a 80 éves vagy annál idősebb személyek aránya előreláthatólag több, mint kétszeresére, 13 %-ra emelkedik¹⁵.

Ugyanakkor az előrejelzések szerint csökkenni fog a munkaképes korú népesség (20-64 évesek)¹⁶ aránya. 2019-ben ez az arány a teljes népesség 59 %-át tette ki. Ez az előrejelzések szerint 2070-re 51 %-ra csökken. Ez idő alatt a gyermekek és fiatalok (0-19 évesek) száma előreláthatólag 12,6 millióval fog csökkenni.

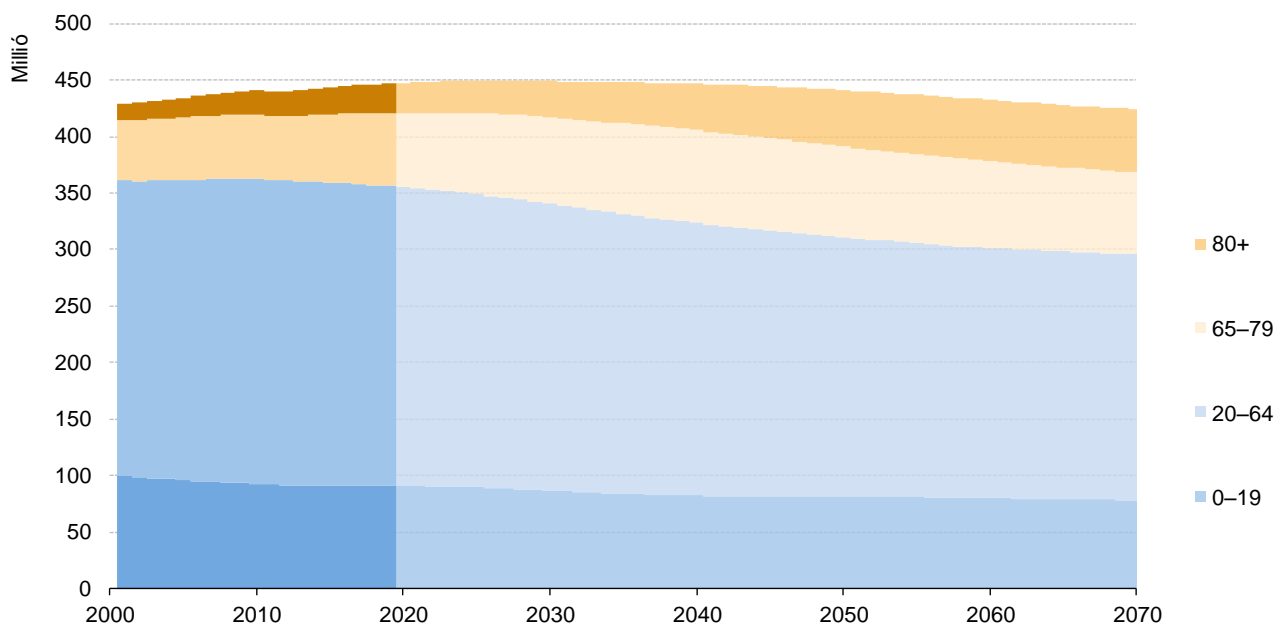
¹⁴A medián életkor nagy vonalakban az adott népesség korát mutatja: a népesség egyik fele a medián életkornál idősebb, a másik fele pedig fiatalabb.

¹⁵További információkért lásd az Eurostat „Statistics Explained” statisztikai kalauzának népességszerkezetről és az öregedésről szóló statisztikáit:

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_structure_and_ageing

¹⁶A munkaképes korú népességhez hagyományosan a 20–64 év közöttieket sorolják. A népesség öregedésével és tekintettel arra, hogy egyre több 65 éves és annál idősebb munkavállaló marad foglalkoztatásban, ez az elfogadott meghatározás változhat.

Népesség korosztályok szerint, EU-27, 2001–2070

Forrás: Eurostat

2.4. KISEBB HÁZTARTÁSOK

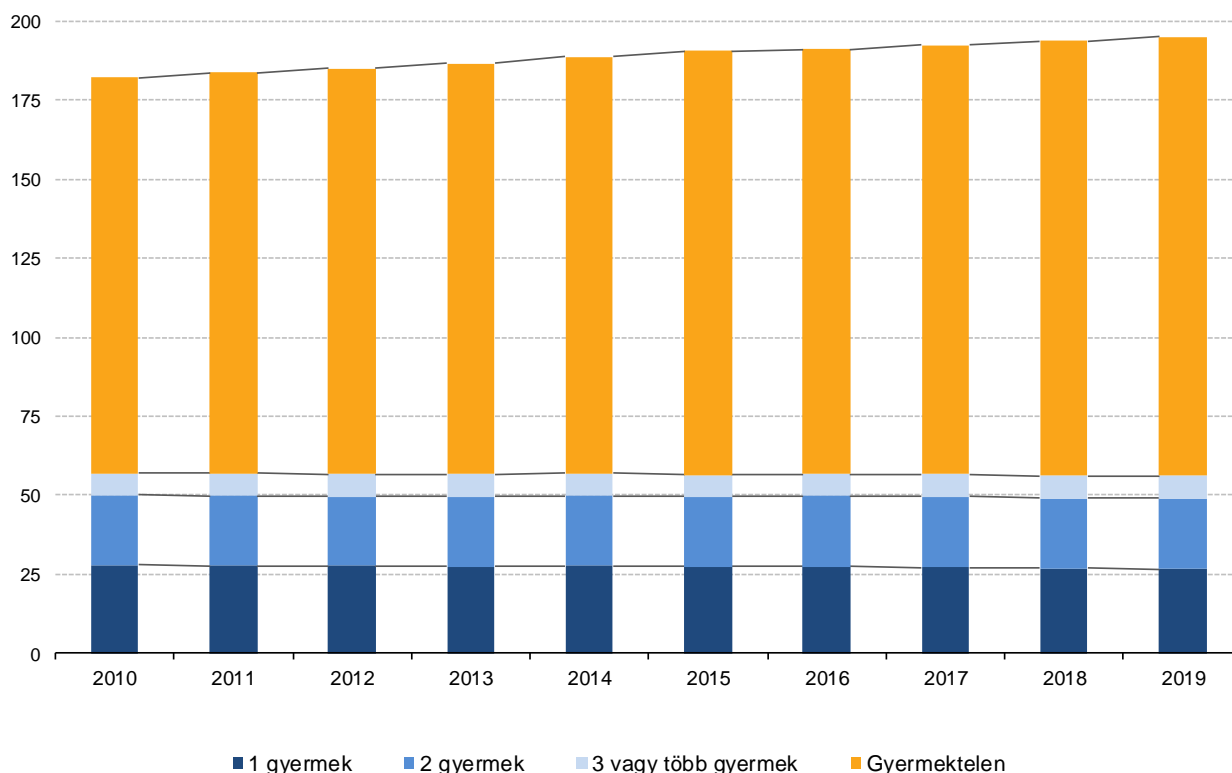
Ahogy növekszik az európai háztartások száma, átlagos méretük egyre csökken. 2019-ben Európa 195 millió – 2010-hez képest 13 millióval több – háztartást számlált. A háztartások átlagosan egyre kisebbek lesznek. 2010-ben egy átlagos háztartás 2,4 főből állt. Az elmúlt évtizedben ez az érték egyre csökkent, és 2019-re 2,3 főt mutatott.

A háztartások mintegy egyharmada egy személyből áll – ez 2010 óta 19 %-os növekedést jelent. Az általános tendencia azt mutatja, hogy egyre több háztartást gyermektelen párok, egyedül élők és egyedülálló szülők alkotnak. A háztartások többsége gyermektelen, az egyedülálló szülők alkotta háztartások száma pedig 2010 óta 13 %-kal emelkedett. Ezek a minták a világjárvánnyal összefüggésben is szerepet játszhatnak, mivel bizonyos háztartásszerkezetek befolyásolhatták a vírus terjedését.

Európa egyre öregebb lesz, és **a 65 évesek vagy annál idősebbek egyre nagyobb számban fognak egyedül élni**¹⁷. Ez különösen a nőket érinti. 2019-ben az idősebb nők 40 %-a élt egyedül – ez az arány majdnem kétszerannyi, mint a férfiak esetében.

¹⁷ Ageing Europe, Looking at the lives of older people in the EU (Öregedő Európa. Pillantás az idősebb korosztály életére az Európai Unióban.) (2019).

Háztartások a gyermekek száma szerint, EU-27, 2010–2019 (millió)

Forrás: Eurostat

2.5. MOBILISABB EURÓPA

A személyek Európa határán belüli és azt átlépő mozgása a demográfiai változás egyik fő mozgatórugója.

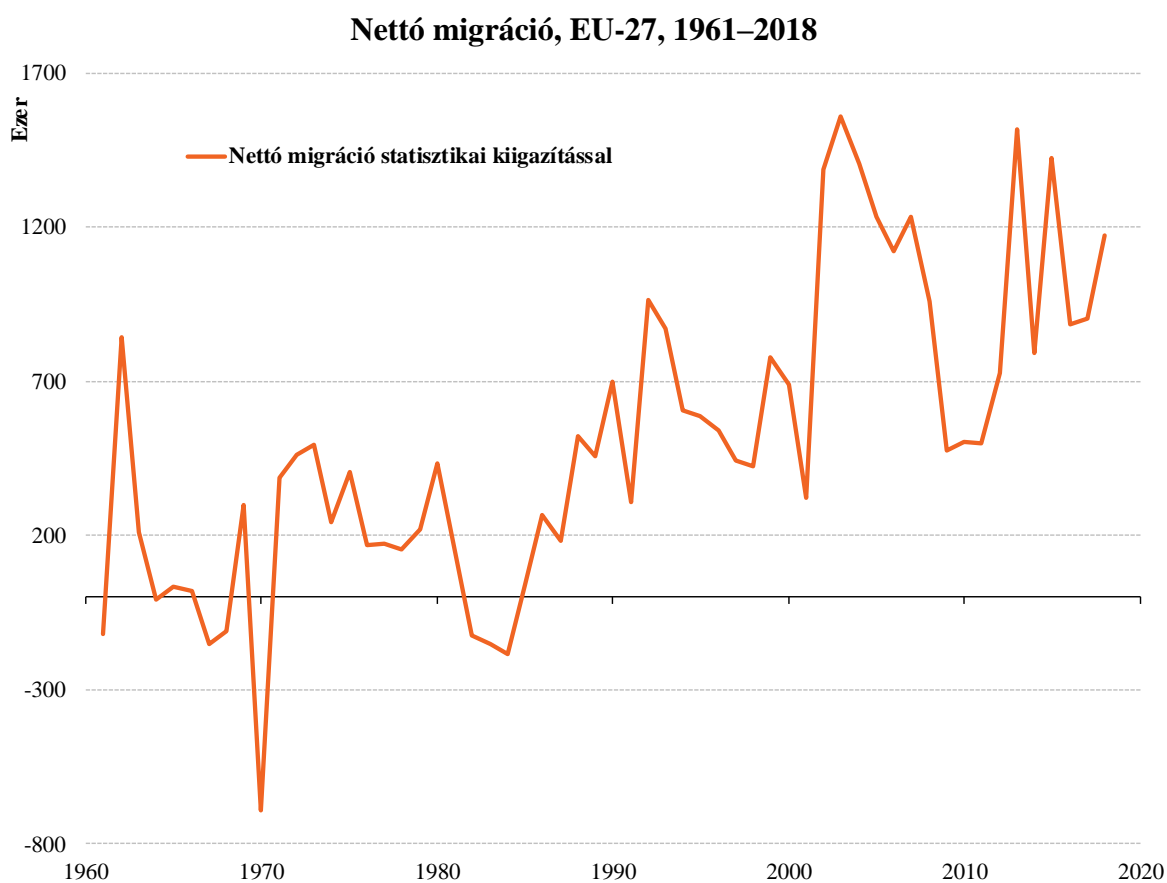
Egyesek átlélik az EU külső határait, és be- vagy épp kiköltöznek Európából. 2018-ban 2,4 millió bevándorló érkezett az EU-27-be, és 1,1 millióan vándoroltak ki az EU-27-en kívüli országokba¹⁸. A személyek Európán belüli szabad mozgásának köszönhetően **sokan szánták el magukat Unión belüli lakhelyváltásra.** Ezek a mozgások nincsenek hatással az EU teljes méretére vagy korszerkezetére, viszont nemzeti, regionális és helyi szinten jelentős hatást gyakorolnak. 2018-ban 1,4 millió ember költözött másik tagállamba. Ehhez a csoporthoz tartoznak az Európában élő harmadik országbeli állampolgárok is.

2019. január 1-jén az EU-27 lakossága 21,8 millió harmadik országbeli állampolgárt számlált, amely a lakosság 4,9 %-át tette ki. 13,3 millió uniós állampolgár élt másik uniós országban.

¹⁸ Ezek az adatok a harmadik országbeli állampolgárokon kívül az EU-ba visszatérő, vagy onnan kivándorló uniós polgárokat is magukban foglalják. További információért lásd az Eurostat „Statistics Explained” statisztikai kalauzának migrációról szóló statisztikáit: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics

A mozgások évi nagyságrendje változhat, de a hosszú távú tendenciák viszonylag stabilnak bizonyulnak. Az elmúlt 35 évben Európa kontinensét a nettó bevándorlás jellemezte. Az 1980-as évek közepe óta minden évben többen költöztek az EU-ba, mint amennyien távoztak, ami pozitív nettó migrációt eredményezett.

Az majd csak a jövőben derül ki, hogy a mobilitást korlátozó szükséghelyzeti intézkedések miként fogják hosszabb távon befolyásolni a mobilitási mintákat és preferenciákat. Ide tartozik többek között az is, hogy akik egy bizonyos helyen elvesztették munkahelyüket és megélhetésüket, máshol néznek-e lehetőségek után.

Forrás: Eurostat

2.6. A NÉPESSÉG VÁLTOZÓ MÉRETE

Európa népessége az idők során folyamatosan nőtt. Az EU-27-ben 1960 óta negyedével nőtt a teljes népesség, majd 2019-ben elérte a majd 447 millió főt. Az egyes országok között azonban különbségek mutatkoznak. Míg Belgiumban, Írországon, Cipruson, Luxemburgban, Máltán és

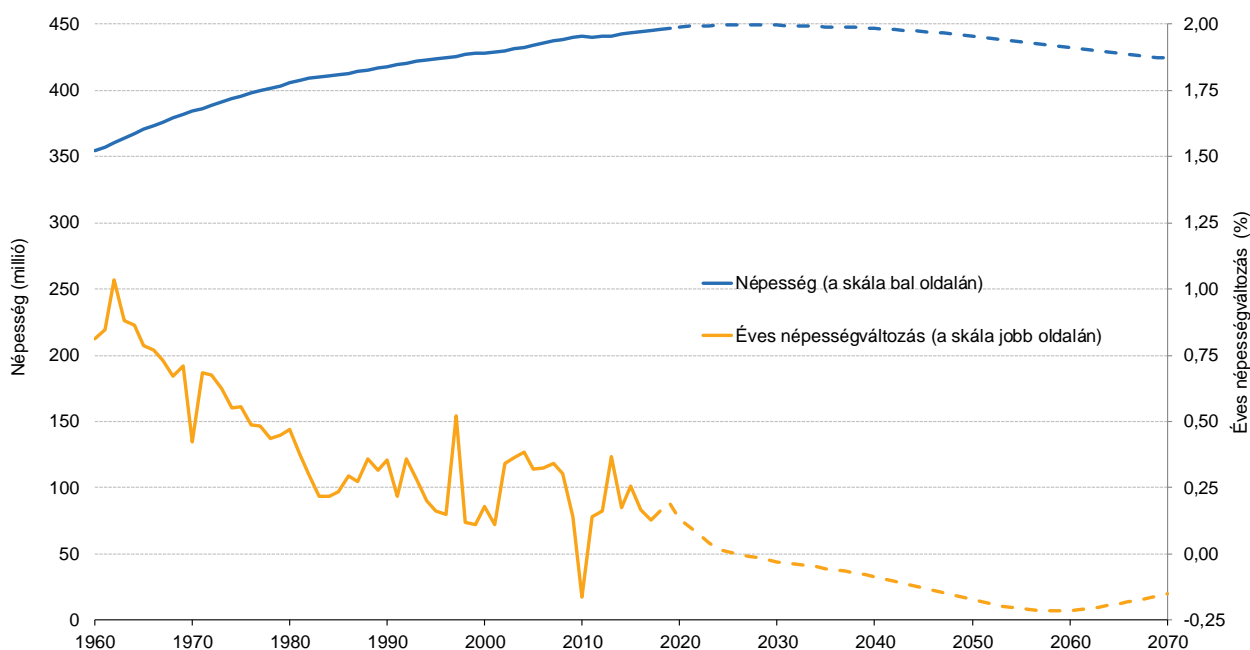
Svédországban viszonylag állandó növekedés figyelhető meg, Bulgária, Horvátország, Lettország, Litvánia és Románia népessége 1990 óta csökken¹⁹.

A népességnövekedés általános tendenciája várhatóan folytatódik, de nem sokáig. 2012 óta az EU-27-ben jegyzett halálozások száma meghaladja a születések számát. Ez azt jelenti, hogy pozitív nettó migráció nélkül Európa népessége már csökkenésnek indult volna.

Az előrejelzések²⁰ azt mutatják, hogy a következő két évtizedben Európa teljes népessége viszonylag stabil marad, és ezután kezd majd csökkenni. **A teljes népesség előreláthatóan 2025 előtt körülbelül 449 millió főre növekszik, majd 2030-tól kezdve fokozatos csökkenésnek indul, és 2070-re 424 millió főre esik vissza.** Ez 50 éven belül 5 %-os csökkenést jelent.

Az előrejelzések szerint néhány tagállamban, nevezetesen Bulgáriában, Görögországban, Horvátországban, Olaszországban, Lettországban, Litvániában, Magyarországon, Lengyelországban és Romániában a 2070-ig tartó időszakban végig csökkenni fog a népesség. Egyes tagállamokban – Dániában, Írországban, Cipruson, Luxemburgban, Máltán és Svédországban – 2070-ig előreláthatólag nőni fog a népesség. A következő országok pedig az előrejelzések szerint a kezdeti növekedést követően csökkenést tapasztalnak majd: Belgium, Csehország, Észtország, Spanyolország, Franciaország, Németország, Hollandia, Ausztria, Portugália, Szlovénia, Szlovákia és Finnország.

Össznépesség és az éves népességváltozás, EU-27, 1960–2070

Forrás: Eurostat

¹⁹További információkért lásd az Eurostat „Statistics Explained” statisztikai kalauzának népességről és népességváltozásról szóló statisztikáit:

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_and_population_change_statistics

²⁰2020 áprilisában az Eurostat a 2019. évi adatok alapján népesség-előreszámításokat tett közzé. Az adatok közzé idején a Covid19-világjárvány hatásai még nem voltak ismertek, így azokat nem vették figyelembe. További információkért lásd az Eurostat „Statistics Explained” statisztikai kalauzának népesség-előreszámításról szóló statisztikáit: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/population-projections-data>.

3. A DEMOGRÁFIAI VÁLTOZÁSOK SZOCIÁLIS PIACGAZDASÁGUNKRA GYAKOROLT HATÁSAI

Az európai demográfiai változások hatásai gazdaságunk és társadalmunk minden részében érezhetőek. Ez az elmúlt hónapokban a gazdaság fontos részeinek leállítását követően és a szociális érintkezést korlátozó és mindennapjainkat meghatározó, szüksége intézkedések révén nyilvánvalóvá vált. Hatással lesz majd szociális jóléti és egészségügyi rendszereink, költségvetéseink, valamint a lakhatás és infrastruktúra iránti igényeink jövőjére. Városaink és városi térségeink jó eséllyel egyre zsúfoltabbá válhatnak, a vidéki területek pedig saját kihívásaikkal néznek majd szembe. Pályafutásunk továbbra is változásokon megy majd keresztül, és megoldásokat kell találnunk annak biztosítása érdekében, hogy Európa a munkaképes korú népesség zsugorodása ellenére is versenyképes maradjon.

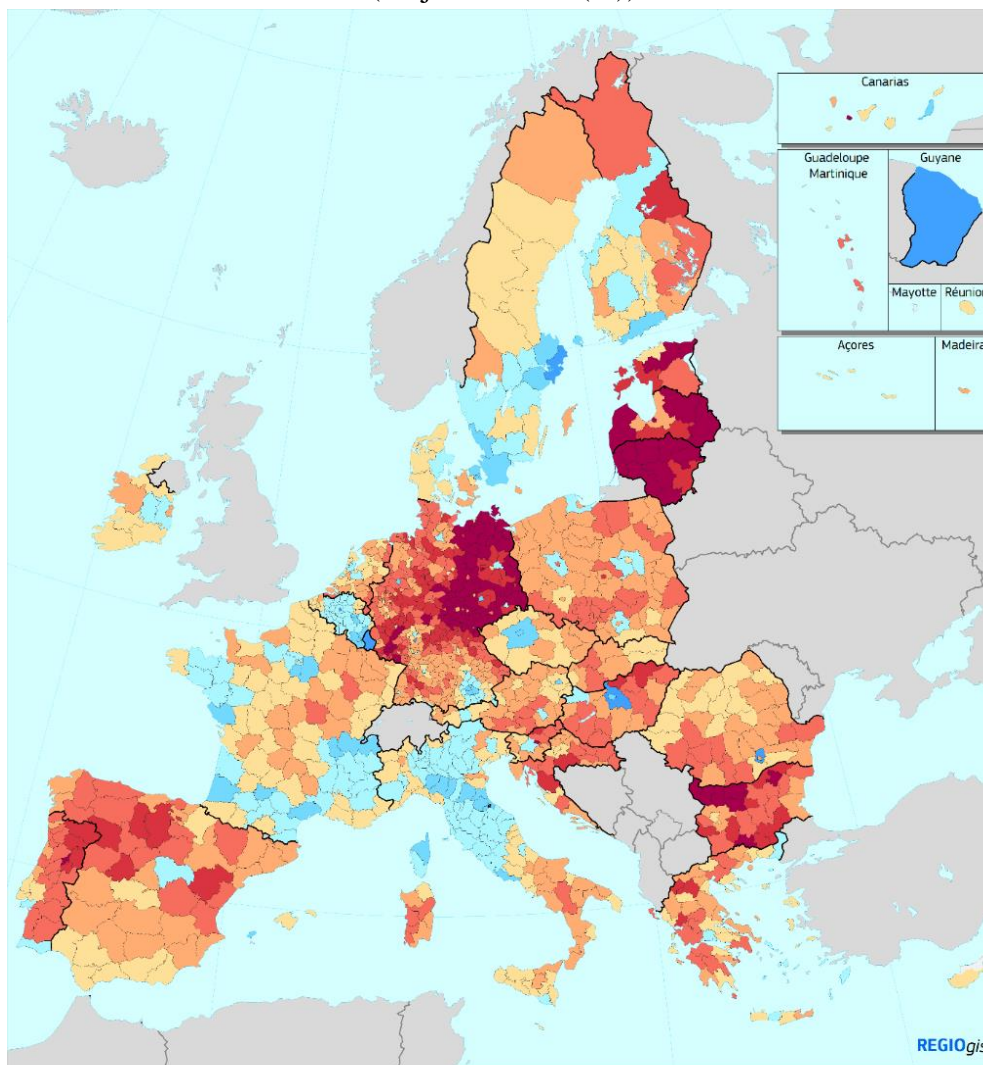
Egy adott ország gazdasági és demográfiai szerkezete szintén befolyásolja, hogy milyen gyorsan és hogyan lesz képes helyreállni. A hosszú távú demográfiai változások és a helyreállítással kapcsolatos szükségletek közötti kapcsolat más területeken is meglátszik majd. Idetartozik minden, az egészségügyi és tartós ápolás-gondozási rendszer ellenállóbbá tételének szükségességétől kezdve egészen annak biztosításáig, hogy a városi és vidéki területeink kezelni tudják a népsűrűség vagy a szolgáltatások hiánya jelentette kihívásokat.

A Bizottság a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz révén nagyszabású pénzügyi támogatást fog nyújtani, amely által a tagállamok gazdasági reziliensebbé válnak és felkészültebbek lesznek a jövőre, így a demográfiai változásokra is. A beruházási prioritások összhangban lesznek az európai szemeszter keretébe illeszkedő országspecifikus ajánlásokban meghatározott kihívásokkal.

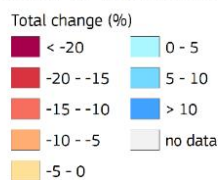
3.1. EMBEREK, MUNKA ÉS KÉSZSÉGEK

A népességelöregedés munkaerőpiacra gyakorolt hatása egyre hangsúlyosabbá válik. Az EU-27 munkaképes korú népessége egy évtizede zsugorodik, és 2070-ig előreláthatólag 18 %-kal csökken. A helyzet tagállamonként és régióként jelentősen eltérő.

A 20–64 év közötti népesség változása régióként²¹, 2020–2030
(Teljes változás (%))

Change in population aged 20-64 by NUTS3 region, 2020-2030

Source: DG REGIO based on Eurostat projections

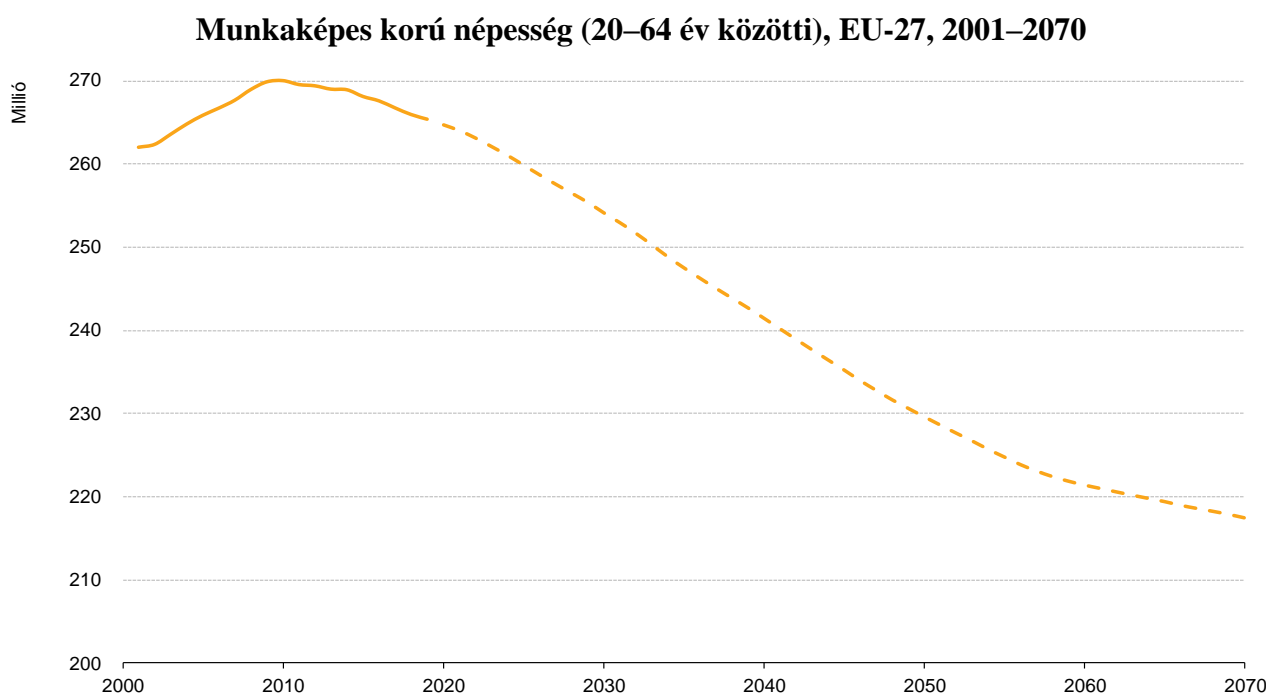
0 500 km

© EuroGeographics Association for the administrative boundaries

²¹ Ez a térkép a NUTS III-as szintű régiókat ábrázolja. Egy ország átlagos NUTS III-as szintű régiójának népessége 150 000 és 800 000 fő között mozog. Az adatok megfelelnek az Eurostat regionális előrejelzéseinek (EUROPOP2013).

A 2018. évi gazdasági előrejelzések szerint **a foglalkoztatottak száma 2020 körül érheti el a csúcspontot**, amelyet a következő évtizedek során folyamatosan csökkenés követ²². Azt ugyan még korai lenne megmondani, hogy a jelenlegi válság megváltoztatja-e a hosszú távú előrejelzéseket, azonban a járvány kezdete óta készített első előrejelzések²³ a foglalkoztatás jelentős visszaesését vetítik előre. Ez a vírus terjedésétől függően ahhoz vezethet, hogy még kevesebb ember lesz egy adott időszakban gazdaságilag aktív. Így – különösen a fiatalok – munkanélkülisége elleni küzdelem, és a munkaerőpiacra belépők számának növelése még sürgetőbb kihívást fog jelenteni.

Továbbá az is egyértelmű, hogy a csökkenő létszámú munkaképes korú népesség hatása erősebben és gyorsabban válik érezhetővé, hacsak és amíg több, jelenleg alulreprezentált ember nem lép be a munkaerőpiacra vagy vállal nagyobb szerepet ott.

Forrás: Eurostat

3.1.1. NAGYOBB ÉS BEFOGADÓBB MUNKAERŐPIAC

A munkaképes korú népesség zsugorodása rávilágít arra, hogy Európának és munkaerőpiacainak ki kell használnia valamennyi erősségét, tehetségét és sokféleségét.

A nők foglalkoztatási rátájának emelése döntő fontosságú lesz. A nők és férfiak közötti foglalkoztatási különbség 2019-ben 12 % volt. Ez az érték még hangsúlyosabb, ha figyelembe vesszük a részmunkaidős foglalkoztatás arányában a férfiak és nők között mutatkozó jelentős különbséget. 2019-ben 10 foglalkoztatott nőből három – csaknem négyszerannyi mint a férfiak esetében – részmunkaidőben dolgozott. Az ilyen helyzetek a világjárvány során még embert próbálóbbak lehetnek, amikor az idősek, a fogyatékosokkal élők és a gyermekek gondozásának

²² Az idősödésről szóló 2018-as jelentés: Gazdasági és költségvetési előrejelzések az uniós tagállamokra vonatkozóan (2016–2070), Institutional Paper 079. sz., Európai Bizottság és Gazdaságpolitikai Bizottság (2018).

²³A Bizottság 2020. tavaszi gazdasági előrejelzése, 2020.5.6.

megszervezését családon belül kellett megoldani, és ez nagyrészt a nőkre hárult. Az egyes tagállamokban hiányzó megfelelő formális, tartós ápolás-gondozási szolgáltatások és rugalmas munkalehetőségek, valamint a második keresőkre vonatkozó ösztönzők hiánya mind hozzájárul a probléma súlyosbításához.

Mindennek középpontjában **a munka és a családi élet összehangolásának** kihívása áll. 2019-ben a 6 évnél fiatalabb gyermeket nevelő nők foglalkoztatási rátája csaknem 14 százalékponttal alacsonyabb volt a gyermektelen nőkhöz viszonyítva. A nők munkájukért még mindig alacsonyabb fizetést kapnak mint a férfiak: a nemek közötti bérszakadék jelenleg 14,8 %-ot tesz ki. A Bizottság ezekkel a kérdésekkel az egyenlőségre irányuló munkája részeként és **a 2020–2025 közötti időszakra szóló új nemi esélyegyenlőségi uniós stratégia** keretében foglalkozik²⁴.

Az idősebb munkavállalók foglalkoztatására irányuló további előrelépések szintén kedvező hatással lennének. 2019-re az (55–64 év közötti) idősebb munkavállalók foglalkoztatási rátája az EU-27-ben a 2009. évi 44,1 %-ról 59,1 %-ra emelkedett. A további előrelépéshez olyan szakpolitikákra lenne szükség, amelyek lehetővé teszik az emberek számára, hogy tovább dolgozhassanak, egészségesek maradjanak és képességeiket naprakészen tartsák, valamint amelyek új képességeket és szakképesítéseket ismernek el. A népesség elöregedése miatt középtávon valószínűleg több embernek kell majd tovább dolgoznia. A hamarosan megjelenő **idősödésről szóló zöld könyv** mélyrehatóbban foglalkozik majd ezzel a kérdéssel, és teljes mértékben figyelembe veszi a világválság alatt keletkezett sebezhető pontokat.

Az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők szakképesítésére irányuló beruházás továbbra is alapvető fontosságú lesz. A 18 és 24 év közötti fiatalok több mint 10 %-a alacsony képesítéssel vagy képesítés megszerzése nélkül hagyja abba tanulmányait, és ez az érték a legkülső régiókban a 20 %-ot is meghaladja. A végzettség nélküli iskolaelhagyóknak 45 %-a foglalkoztatott. Az ifjúsági foglalkoztatás támogatására és az európai oktatási térség 2025-ig való megvalósítására irányuló erőfeszítések – átalakítva az Európai Kutatási Térség célkitűzését – fontos eszközök lesznek az egyensúly helyreállításához.

A különböző háttérrel rendelkező emberek foglalkoztatásának növelésével tovább lehetne emelni a foglalkoztatási rátát. A nem az EU-ban születettek foglalkoztatási rátája 9,6 százalékponttal alacsonyabb az unióban születettekéénél, és különösen alacsony a nők esetében. A harmadik országbeli állampolgárok helyzete szintén hasonló képet fest.

A fogyatékossgal élők munkaerőpiacra való bevonása méltányosabb társadalmat eredményezne, és hozzájárulna a demográfiai változások hatásainak kezeléséhez. A fogyatékossgal élők foglalkoztatási rátája azonban alacsony az EU-ban az előttük álló számos akadály – többek között a munkahely, a lakhatás és a minőségi oktatás terén tapasztalt hátrányos megkülönböztetés és az e területeken fennálló akadálymentesség hiánya – miatt. Ezek az akadályok a fogyatékossgal élő személyek negatív megítélésben és abban gyökereznek, hogy a munkaadók igazságtalanul vonakodnak alkalmazni őket.

²⁴ Az egyenlőségközpontú Unió: a 2020–2025 közötti időszakra szóló nemi esélyegyenlőségi stratégia (elfogadva: 2020. március 5.) (COM(2020)152 final).

A nagyobb és befogadóbb munkaerőpiac elérése azt jelenti, hogy felvesszük a harcot a nem, a faji vagy etnikai származás, a vallás vagy meggyőződés, a fogyatékoság, a kor vagy a szexuális irányultság alapján történő megkülönböztetés minden formája ellen. A szociális gazdaság szereplői és a vállalkozások fontos szerepet játszhatnak a befogadóbb munkaerőpiac előmozdításában, ami a munkavállalók és a helyi közösségek javát szolgálja.

3.1.2. TERMELÉKENYSÉG A KÉSZSÉGEK ÉS AZ OKTATÁS RÉVÉN

A dolgozók számának csökkenésével egyre fontosabbá válik a gazdasági ellenálló képesség és a termelékenység növelése. Ez a válságból való fenntartható helyreállítás szempontjából is nagy jelentőségű lesz. A koronavírus-járványt megelőzően a Bizottság előrejelzései azt mutatták, hogy a GDP 2070-ig tartó évi 1,3 %-os növekedésének stabilizálásához a munkatermelékenység évente átlagosan 1,5 %-os növelésre lenne szükség²⁵. A termelékenységnövekedés azonban csökkenni kezdett, és a válság kezdete előtt kevesebb, mint 1 %-ra becsülték.

A klímasemleges és digitális gazdaságra való átállás elősegítheti a termelékenység növelését. A kettős átálláshoz innovációra és a technológia térnyerésére, valamint új üzleti modelleket és munkamódszereket teremtő körforgásos és digitális gazdaságra lesz szükség. A világjárvány és annak az életünk és gazdaságaink terén jelentkező következményei rávilágítottak a digitalizáció fontosságára az EU gazdaságának és társadalmának valamennyi területén. Szükség lesz továbbá versenyre és egyenlő versenyfeltételekre, ahogy az a közelmúltban elfogadott **új európai iparstratégiában**²⁶ is rögzítésre került.

Az automatizálás és az új, tiszta technológiák hozzájárulhatnak a jövőben a munkatermelékenység fellendítéséhez, a mindenki számára biztosított méltányos átállás pedig elengedhetetlen lesz azok számára, akiknek új készségeket kell majd elsajátítaniuk, vagy munkahelyeket kell váltaniuk. Ebben a szellemben a Bizottság a Méltányos Átállást Támogató Alap megerősítését javasolta annak érdekében, hogy a munkaerő-átképzésének támogatása, a kkv-knek az új gazdasági lehetőségek megteremtése terén nyújtott segítség, valamint a tiszta energiára való átállásra irányuló beruházások révén csökkentsék az átállás társadalmi-gazdasági hatásait.

Európának magasan képzett, nagy szakértelmű és alkalmazkodóképes munkaerőre van szüksége²⁷. Egyre nagyobb jelentőséggel bír majd annak megvalósítása, hogy az élethosszig tartó tanulás mindenki számára elérhető legyen: a következő években európai munkavállalók millióinak kell majd tovább- vagy átképezniük magukat. Az EU vonzóbbá tétele a külföldi szakértelem és tehetség számára szintén hozzájárul majd a munkaerőpiaci igények kielégítéséhez.

²⁵ Az idősödésről szóló 2018-as jelentés: gazdasági és költségvetési előrejelzések az uniós tagállamokra vonatkozóan (2016–2070), Institutional Paper 079. sz., Európai Bizottság és Gazdaságpolitikai Bizottság (2018).

²⁶ A 2020. március 10-én elfogadott új európai iparstratégia (COM(2020)102 final).

²⁷ Lásd például: Canton, E., Thum-Thysen, A., Voigt, P. (2018) Economists' musings on human capital investment: How efficient is public spending on education in EU Member States? European Economy Discussion Paper 81. szám
https://ec.europa.eu/info/publications/economy-finance/economists-musings-human-capital-investment-how-efficient-public-spending-education-eu-member-states_hu

A kettős átállás felgyorsulásával Európának biztosítani kell, hogy készségei – köztük a zöld és digitális készségek – lépést tartsanak az átállással. A válság előtt körülbelül 1 millió, digitális szakértőknek kínált, betöltetlen álláslehetőség volt Európában, és a vállalatok 70 %-a arról számolt be, hogy a megfelelő készségekkel rendelkező emberek hiányában kénytelenek voltak késleltetni a beruházásokat. Ez arra vezethető vissza, hogy 2019-ben az EU lakosságának 29 %-a alacsony szintű digitális készségekkel rendelkezett, míg 15 %-a egyáltalán nem rendelkezett ilyen készségekkel. A válság még inkább rávilágított arra, mennyire fontosak a digitális készségek a gyermekek, diákok, tanárok, oktatók és mindannyiunk számára ahhoz, hogy kommunikálni és dolgozni tudjunk. Arra is rámutatott, hogy milyen sok embernek még mindig nincs hozzáférése a szükséges eszközökhöz. A Bizottság ezért egy **digitális oktatási cselekvési tervet** fog előterjeszteni, hogy ezen kihívások kezelését célzó, konkrét intézkedéseket határozzon meg.

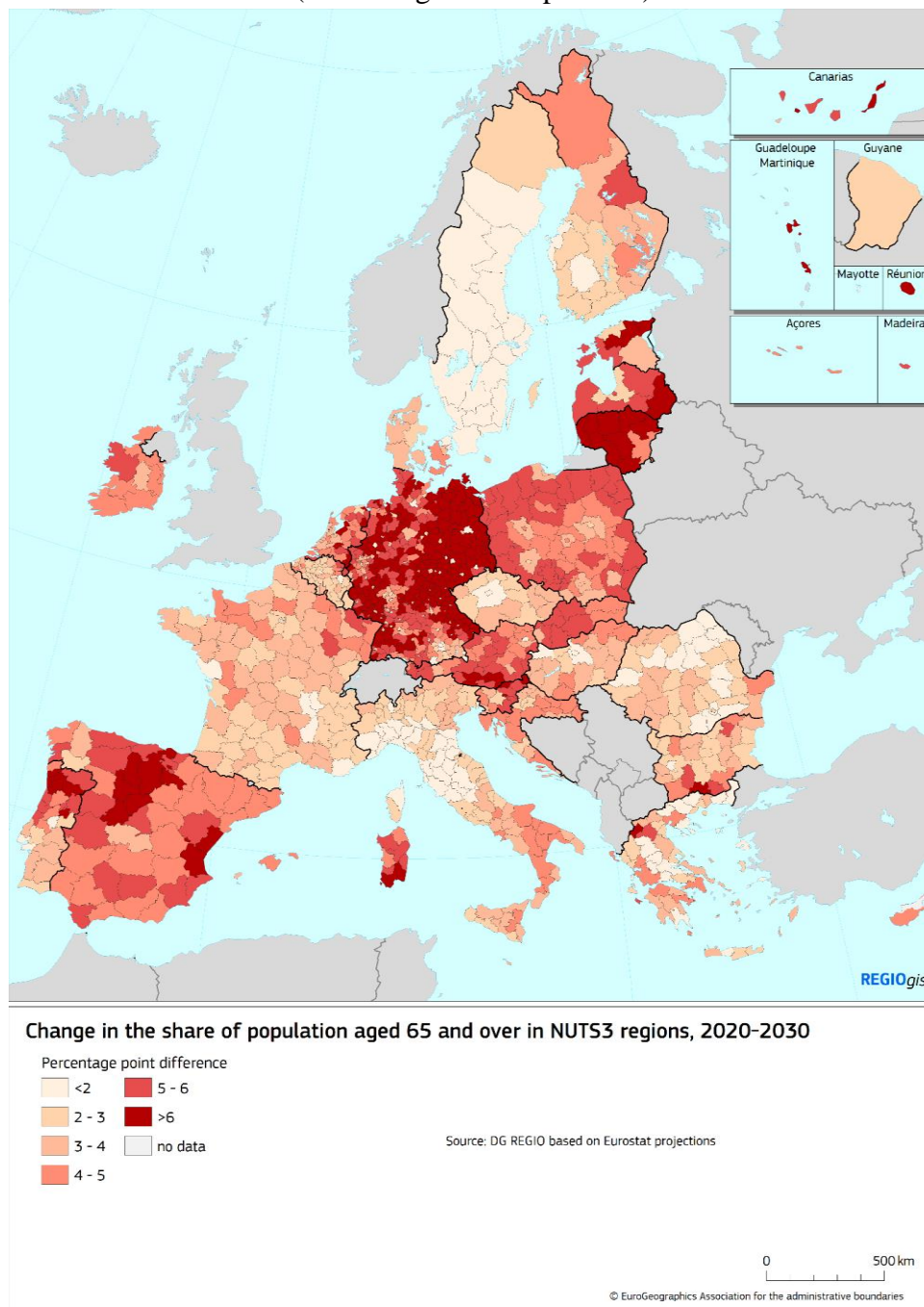
A megoldás az emberekre és készségeikre irányuló beruházásban, valamint a képzéshez és oktatáshoz való hozzáférés javításában rejlik. Ehhez az ipar, a tagállamok, a szociális partnerek és más érdekelt felek közös fellépésére van szükség, hogy elősegítsék a tovább- és átképzést, és a munkaerőre irányuló köz- és magánberuházásokat mozgósítsanak. A **készségfejlesztési program** aktualizálása és a szakképzésről szóló ajánlás szintén fontos lépés lesz ennek megvalósításában.

3.2. EGÉSZSÉGÜGY ÉS TARTÓS ÁPOLÁS-GONDOZÁS

A Covid19-világjárvány során Európa egészségügyi és tartós ápolási-gondozási rendszerei a frontvonalban álltak²⁸. A vírus elleni küzdelemben komoly terhelésnek voltak kitéve, és – nem utolsósorban társadalmunk öregedése miatt – már egyébként is egyre nagyobb nyomás nehezedett rájuk. Ez különösen azokat a régiókat érinti, ahol az előrejelzések szerint 2030-ig jóval nőni fog a 65 éven felüliek száma.

²⁸ <https://www.ecdc.europa.eu/en/cases-2019-ncov-eueea>

A 65 éves és annál idősebb népesség arányának változása régiók szerint²⁹, 2020–2030
(különbség százalékpontban)

A koronavírus-járvány rávilágított az idősebb embereknek a világjárványokkal és más betegségekkel szembeni sebezhetőségére, különösen mivel nekik nagyobb valószínűséggel lehetnek már meglévő egészségügyi problémáik. Emellett arra is rávilágított, hogy szilárd népegészségügyi rendszerekre és nagyobb kapacitású intenzív osztályokra van szükség.

Az ellenállóbb egészségügyi rendszerek vezető szerepüknek megfelelő beruházásokat és pénzügyi támogatást igényelnek. A Bizottság ezért a közelmúltban javaslatot tett az önállóan működő „az EU

²⁹ Ez a térkép a NUTS III-as szintű régiókat ábrázolja. Egy ország átlagos NUTS III-as szintű régiójának népessége 150 000 és 800 000 fő között mozog. Az adatok megfelelnek az Eurostat regionális előrejelzéseinek (EUROPOP2013).

az egészségügyért” program létrehozására, amely a tagállamokat és az EU-t a kapacitásépítésben és a felkészültség növelésében hivatott támogatni³⁰. Továbbá hozzájárul a jól működő és ellenálló népegészségügyi rendszerek hosszú távú megvalósításához, különösen a betegségmegelőzésre és a járványügyi felügyeletre irányuló beruházások, valamint az egészségügyi ellátás, a diagnosztika és a kezelés mindenki számára történő elérhetőségének javítása révén. A program kiindulópontként is szolgálhat az arról folytatott vitában, hogy mit tehetünk együtt a válságok leküzdése érdekében, és általában véve az egészségügyi ágazat területén.

A krónikus betegségek jelentette növekvő teher további kihívást állít Európa egészségügyi rendszerei elé. Ezek a betegségek a becslések szerint már most az egészségügyi költségek 70–80 %-áért felelősek³¹. Jelenleg mintegy 50 millió európai polgár szenved két vagy több krónikus betegségben³², és többségük 65 évnél idősebb. A megelőzés fokozására irányuló erőfeszítések részeként a **„Termelőtől a fogyasztóig” stratégia**³³ célja, hogy több információval lássa el az európaiakat, és támogassa őket a jobb étrend kiválasztásában. Tekintettel a krónikus betegségekhez kapcsolódó magasabb egészségügyi kockázatokra az **európai rákellenes tervvel** kapcsolatos munka nélkülözhetetlen fontosságú lesz egészségünk és egészségügyi rendszereink számára. A sport és a testmozgás szintén fontos szerepet játszhat az egészségügyi megelőzésben és az egészségfejlesztésben.

A szakképzett személyzet iránti kereslet várhatóan párhuzamosan fog nőni az egészségügy és a tartós ápolás-gondozás iránti kereslettel. Már most is utalnak jelek az egészségügyi³⁴ és a tartós ápolás-gondozási ágazatban jelentkező munkaerőhiányra³⁵. Az OECD a tartós ápolás-gondozási ágazatban foglalkoztatottakkal kapcsolatos, jelenleg végzett munkája során³⁶ rámutat az ágazaton belüli munkakörülmények javításának és a gondozási munka vonzóbbá tételének fontosságára. Annak ellenére, hogy az elmúlt évtizedben szinte valamennyi uniós országban nőtt az orvosok és ápolók száma, még mindig hiány mutatkozik a házi orvosok körében, különösen a vidéki és távoli területeken, valamint a legkülső régiókban.

A legfőbb kihívást **az elegendő, hozzáférhető, minőségi és megfizethető egészségügyi és tartós ápolási-gondozási szolgáltatások iránti növekvő igény kielégítése** jelenti, amit a **szociális jogok európai pillére is rögzít**. Az emberi egészség magas szintű védelmének biztosításához³⁷ megfelelő infrastruktúrára, például kórházakra, tartós ápolás-gondozásra alkalmas otthonokra, valamint az idős emberek szükségleteihez igazított és felszerelt lakásokra van szükség. Az egészségügyi ellátással ellentétben nem minden tagállamban létezik tartós ápolás-gondozást lefedő szociális védelem. A formális tartós ápolás-gondozás költséges, és a költségeket gyakran a rászoruló személy vagy családja veszi magára. Ahogy Európa népessége egyre idősödik, és a háztartások egyre kisebbek lesznek, ez valószínűleg sokak számára továbbra is kihívást fog jelenteni.

³⁰ „Az EU az egészségügyért” programmal kapcsolatos további információkért lásd: https://ec.europa.eu/health/funding/eu4health_hu

³¹ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12983-2013-INIT/en/pdf>

³² State of Health in the EU, Országspecifikus egészségügyi elemzések 2019, SHARE-felmérés (2017).

³³ További információk: https://ec.europa.eu/food/farm2fork_en

³⁴ State of Health in the EU (Egészségügyi helyzet az EU-ban), Health at a glance: Europe 2018 (Egészségügyi pillanatkép az EU-ban 2018)., OECD/EU (2018), 178. és 180. o.

³⁵ Ez a hiány különböző okokra vezethető vissza, ideértve a bérszintet és a munkakörülményeket.

³⁶ További információk: <https://www.oecd.org/els/health-systems/who-cares-attracting-and-retaining-elderly-care-workers-92c0ef68-en.htm>

³⁷ Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 35. cikke.

A kialakulóban lévő „ezüst gazdaság” lehetőségeket kínálhat az egészségügyi és a tartós ápolás-gondozási ágazat számára. Az innováció mozgatórugójaként segíthet sokkal hatékonyabb módon minőségi gondozási szolgáltatásokat nyújtani. A digitalizáció lehetővé teheti az idősök számára, hogy maguk kövessék nyomon egészségi állapotukat. A digitális technológiáknak az egészségügyre és a tartós ápolás-gondozásra gyakorolt hatásai három szempontból is előnyösnek ígérkeznek: javítják az életminőséget, növelik az egészségügy és a tartós ápolás-gondozás hatékonyságát, valamint bővítik a piacot és hozzájárulnak az ipar fejlődéséhez³⁸. A kutatás és innováció alapvető fontosságú lesz e tekintetben.

3.3. AZ ÁLLAMI KÖLTSÉGVETÉSEKRE GYAKOROLT HATÁS

A kisebb munkaerővel rendelkező idősebb Európa valószínűleg nagyobb nyomást gyakorol majd az állami költségvetésekre – pont egy olyan időszakban, amikor a helyreállításra irányuló erőfeszítések jelentős finanszírozást igényelnek. A válságot megelőző becslések szerint a népességelöregedés teljes költsége³⁹ az EU-ban 2070-re a GDP 26,6 %-át teszi majd ki.

Európa komoly kihívások előtt áll az idős korrallal összefüggő közkiadásainak – **minden generáció számára méltányos** – finanszírozása során. Ennek az az oka, hogy az adót és társadalombiztosítási költségeket fizetők egyre kevesebben lesznek, a nyugdíjban és más szociális ellátásban részesülők viszont egyre többen. 2019-ben minden 65 év feletti személyre átlagosan 2,9 munkaképes korú személy jutott. Ez az érték az előrejelzések szerint 2070-re 1,7-re csökken.

Míg az idős korrallal összefüggő közkiadások nagy része az egészségügyre és a tartós ápolás-gondozásra fog irányulni, a GDP-hez képest az állami nyugdíjakra fordított kiadások 2040-ig előreláthatólag szintén emelkedni fognak. **A legtöbb tagállamban végrehajtott jelentős nyugdíjreformok** hatásának köszönhetően a kapcsolódó kiadások az előrejelzések szerint lassabban fognak nőni, mint a GDP – visszatérve a 2016. évi GDP-arányhoz –, bár számos tagállam közelmúltbeli nyugdíjreformja magasabb előre jelzett nyugdíjkiadásokhoz fog vezetni. Az ezen problémákra kínált megoldások megtervezésekor **a politikai döntéshozók nagy fokú bizonytalanság előtt állnak.** A közkiadások jövőbeli összetételét nemcsak a demográfiai tendenciák határozzák meg, hanem más tényezőktől is függenek, mint például a diagnosztika, a kezelések, a gyógyszerek és az orvostechonikai eszközök terén elért technológiai fejlődéstől vagy az államilag biztosított egészségügyi ellátás és tartós ápolás-gondozás iránti kereslet növekedésétől⁴⁰. Mindez közép- és hosszú távon többletköltségeket eredményez. Változatlan szakpolitikák mellett egyre nagyobb nyomás fog nehezedni a magánkiadásokra is, mivel előfordulhat, hogy a tartós ápolás-gondozás érintettjeinek nagyobb arányban kell maguknak fedezniük a költségeket.

A meglévő előrejelzések többsége 65 éves kornál húzza meg a munkaképes korú népesség korcsoportjának felső határát. A jövőben azonban egyre többen maradnak alkalmazásban életük későbbi szakaszában. A munkaképes korú népesség felső korhatárának megemelése jelentősen

³⁸ A „három előny” elérését a tevékeny és egészséges időskor témájára vonatkozó európai innovációs partnerség is támogatja. További információkért lásd a következő honlapot: https://ec.europa.eu/eip/ageing/about-the-partnership_en

³⁹ Az idősödésről szóló 2018-as jelentés meghatározása szerint a népességelöregedés teljes költsége a nyugdíjakra, az egészségügyi ellátásra, a tartós ápolás-gondozásra, az oktatásra és a munkanélküli ellátásra fordított közkiadásokból tevődik össze.

⁴⁰ Az egészségügyi és a tartós ápolás-gondozási kiadások növekedésének mozgatórugóiról szóló részletes elemzést lásd: Az Európai Bizottság és a Gazdaságpolitikai Bizottság közös jelentése az egészségügyi és a tartós ápolás-gondozási rendszerekről és a költségvetési fenntarthatóságról, 2016.

megváltoztatja az előrejelzéseket. Ugyanakkor minden bizonyíték rámutat a megfelelő munkakörülmények, az erős népegészségügyi rendszerek, az életen át tartó tanulás, valamint a képességekbe és az oktatásba való folyamatos beruházás fontosságára.

A demográfiai változások folytatódásával az időskori szegénység valószínűleg egyre nagyobb aggodalomra ad okot. A nyugdíjasok többsége jelenleg olyan nyugdíjjövedelemmel rendelkezik, amely lehetővé teszi életszínvonaluk fenntartását, és védelmet nyújt az időskori szegénységgel szemben⁴¹. Ez azonban nem azt jelenti, hogy az időskori szegénység már nem érinti a 64 év felettieket. Az EU-27-ben a 65 éves vagy annál idősebb személyek 15,5 %-a volt kitéve a szegénység kockázatának 2018-ban⁴².

A nőket nagyobb valószínűséggel érinti az időskori szegénység. Ez arra vezethető vissza, hogy jellemzően kevesebb nő áll foglalkoztatásban, többször szakítják meg karrierjüket, alacsonyabb a fizetésük, valamint többet dolgoznak részmunkaidőben⁴³ és ideiglenes foglalkoztatásban⁴⁴. A nők havi nyugdíja körülbelül egyharmaddal alacsonyabb, mint a férfiaké, miközben hosszabb a várható élettartamuk.

A szegénység kockázatának nagyobb mértékben kitett, fogyatékossgal élő személyek további kockázatokkal szembesülhetnek. A fogyatékossgal élő munkaképes korú személyek gyakran meghatározott juttatásra vagy támogatásra jogosultak. Azonban a nyugdíjkorhatár elérését követően előfordulhat, hogy elvesztik jogosultságukat, amely további szegénységhez vagy társadalmi kirekesztéshez vezethet.

Ugyanakkor az idősebb népesség új lehetőségeket is kínál gazdaságaink számára. Az idősebb fogyasztók a gazdaság nagy részéhez járulnak hozzá: 2015-ben az 50 éven felüliek Uniószerre 3,7 billió EUR értékben fogyasztottak. Az előrejelzések szerint ez az érték évente mintegy 5 %-kal fog nőni, és 2025-re eléri az 5,7 billió EUR-t. A Bizottság az idősödésről szóló zöld könyvben azt is körbejárja majd, hogyan lehetne a legjobban kihasználni ezeket a lehetőségeket.

3.4. A REGIONÁLIS ÉS HELYI DIMENZIÓ⁴⁵

A demográfiai változások különböző régiókat különbözőképpen érintenek. Néhány régió viszonylag idős, 50 év feletti medián életkorú népességgel rendelkezik, míg máshol – úgy mint Luxemburgban, Cipruson, Írországbán, Dél-Spanyolországban, Lengyelországban, Észak-Romániában, Szlovákiában és Dél-Svédországban (vagy e területek egyes részein) – ez az életkor nem éri el 42,5 évet.

Regionális szinten a népességmozgások szintén nagyban meghatározzák a régió demográfiai profilját. Ez legerősebben azokon a területeken érezhető, ahol elsősorban fiatalok mozognak. Ezek a

⁴¹ Az időskori szegénységet két tényező alapján határozzák meg: egyrészt azok az emberek tartoznak ide, akiknek a jövedelme az országos mediánérték 60 %-a alatt van, másrészt azok, akik tíz alapvető dologból legalább négyet nem engedhetnek meg maguknak (lásd: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Material_deprivation).

⁴² A demográfiai változásoknak a nyugdíjak megfelelőségére gyakorolt hatásáról szóló részletes elemzést lásd: A nyugdíjak megfelelőségéről szóló 2018-as jelentés: az időskori jövedelmek jelenlegi és jövőbeli megfelelőisége az Európai Unióban, Európai Bizottság és a szociális védelemmel foglalkozó bizottság (SPC), 2018.

⁴³ 2018-ban az EU27-ben élő nők 30,5 %-a és a férfiak 9,2 %-a dolgozott részmunkaidőben (Eurostat, LFS).

⁴⁴ Az elmúlt években a határozott idejű szerződéssel rendelkező 15–64 évesek aránya nem változott. 2018-ban ez az arány az összes foglalkoztatott 12,1 %-át tette ki, és a nőknél valamivel magasabb (13,1 %), mint a férfiak esetében (11,2 %) (Eurostat).

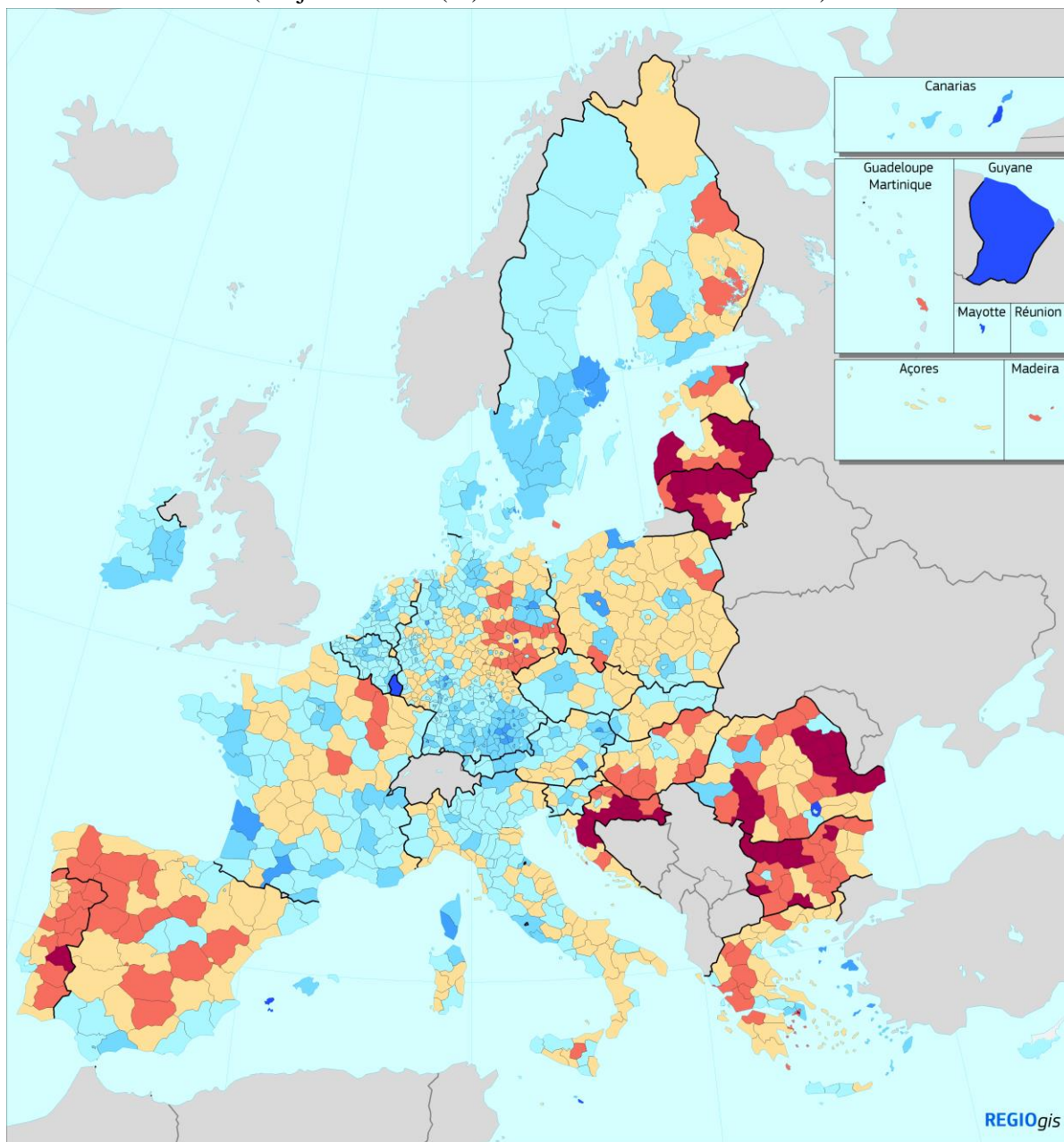
⁴⁵ A „regionális” kifejezés a NUTS III-as szintű régiókra, a „helyi” pedig a helyi közigazgatási egységekre utal.

mozgások a régió teljes népességét is befolyásolják. Az uniós népesség 65 %-a él olyan régióban, ahol 2011 és 2019 között nőtt a népesség. Egyes esetekben a népességcsökkenés elhúzódó, gyakran évtizedeken át tartó tendenciát mutat, és az elkövetkezendő évtizedben és azt követően egyre több régióban várhatóan csökkenni fog a népesség.

Annak elkerülése érdekében, hogy e helyzet a világjárvány hatására tovább romoljon, a Bizottság egy új, REACT-EU⁴⁶ elnevezésű kezdeményezés révén a válságkezelést és helyreállítást célzó kohéziós politika támogatására további források fordítását javasolta. A Next Generation EU elnevezésű, javasolt helyreállítási eszköz további támogatást irányoz elő a kulcsfontosságú válságkezelő intézkedések finanszírozásának biztosításához, valamint a munkavállalók és a kkv-k, az egészségügyi rendszerek, továbbá a zöld és digitális átállás támogatásához a régiókban. Emellett az EU vidékfejlesztési programja szintén kulcsfontosságú szerepet fog játszani a helyreállítás támogatásában.

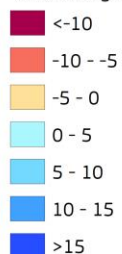
⁴⁶ COM(2020) 451 final, 2020.5.28.

Teljes népességváltozás régiók szerint⁴⁷, 2011–2019
 (Teljes változás (%) 2011.1.1. és 2019.1.1. között)

Total population change in NUTS3 regions, 2011-2019

Total change (%)

EU-27 = 1.56%

Source: DG REGIO based on Eurostat data (demo_r_pjanagr3) and JRC data (ARDECO database)

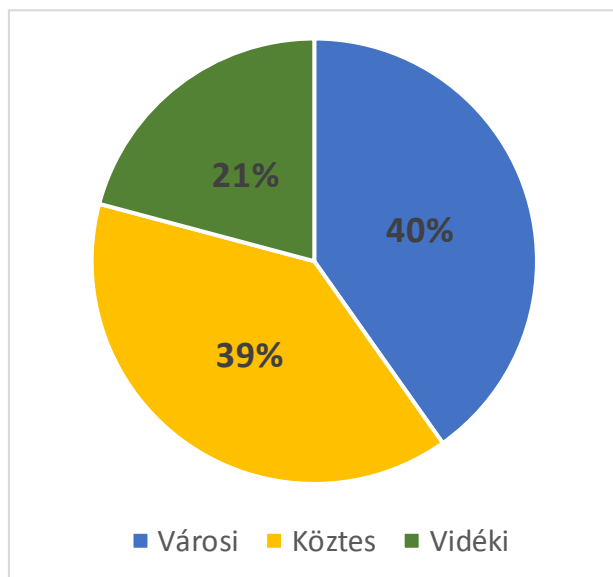

© EuroGeographics Association for the administrative boundaries

⁴⁷ Ez a térkép a NUTS III-as szintű régiókat ábrázolja. Egy ország átlagos NUTS III-as szintű régiójának népessége 150 000 és 800 000 fő között mozog.

A demográfiai változások a városi és a vidéki régiókban eltérő módon érezhetőek. Az Unión belüli régiók különböző kategóriákba tartoznak attól függően, hogy inkább városi vagy vidéki jellegűek-e, vagy a kettő közöttiek. A három kategória mindegyikének megvannak a sajátosságai. A települések lakosságának mérete és népsűrűsége a városi régióktól kezdve, a közsés és vidéki régiók felé haladva csökken. A világjárvány során úgy tűnt, hogy a népsűrűség és a régió kategóriája befolyásoló tényező volt a vírus terjedésének tekintetében. A becslések szerint a vírus hamarabb jelentkezett a városi régiókban, és gyorsabban terjedt a közsés és vidéki régiókhoz képest⁴⁸.

Az EU-27 népessége városi-vidéki regionális tipológia szerint, 2019

Forrás: Eurostat

A vidéki régiókban a népesség 2014 és 2019 között 0,8 millió fővel csökkent. De ezzel még nincs vége a történetnek. Míg egyes tagállamokban ezek a régiók évente több mint 0,2 %-kal nőttek, más tagországokban ugyanennyivel csökkentek. Nyolc tagország vidéki területein 1991 óta egyre csak csökken a népesség: a három balti államban, Bulgáriában, Horvátországban, Magyarországon, Portugáliában és Romániában. Az OECD közelmúltban végzett munkájából kiderül, hogy a városokhoz közeli régiók jellemzően növekednek, míg a távolabbi területeken⁴⁹ csökken a népesség.

Az Unión belüli városi régiók más képet mutatnak: népességük ugyanebben az időszakban 3,8 millió fővel nőtt. Ehhez képest Lettországon és Görögországon azonban 0,3 %-kal, illetve 0,6 %-kal csökkent. A városi népesség 22 %-a olyan régióban élt, ahol 2014 és 2019 között csökkent a népesség. Tizennégy tagállamban valamennyi városi régióban nőtt a népesség.

⁴⁸ <http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC120680>

⁴⁹További információk: <https://doi.org/10.1787/b902cc00-en>

3.4.1. ÉLETMINŐSÉG, INFRASTRUKTÚRA ÉS A SZOLGÁLTATÁSOKHOZ VALÓ HOZZÁFÉRÉS

Európa minden részén igyekeznek a népesség igényeit kielégítő szolgáltatásokat és infrastruktúrát biztosítani. Akár nő, akár csökken a népesség, a szolgáltatásokat és az infrastruktúrát ehhez kell igazítani, legyen szó a közlekedésről, a digitális szolgáltatásokról, a lakhatásról, az oktatásról, az egészségügyről, a tartós ápolás-gondozásról vagy a társadalmi integrációról.

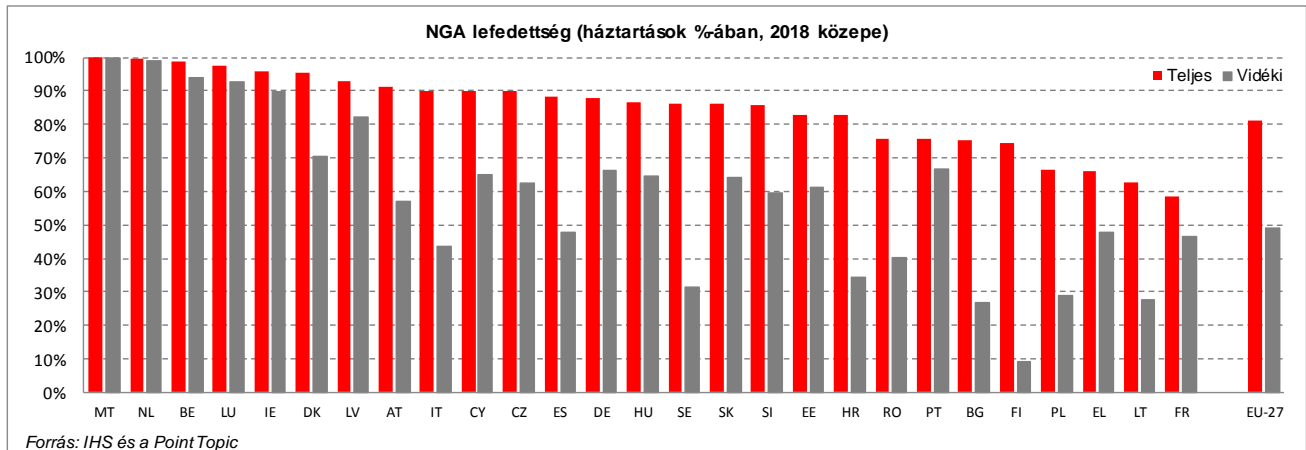
A demográfiai változások egyes területekre gyakorolt hatásai nagymértékben függenek a népességváltozás ütemétől és méretétől, valamint attól, hogy az adott régió rendelkezik-e a változások kezeléséhez szükséges eszközökkel. A gyors népességnövekedést tapasztaló régiók többségében az egy főre jutó GDP meghaladja az uniós átlagot, míg a gyors népességcsökkenéssel küzdő régiókban viszonylag alacsony az egy főre jutó GDP. Az alacsony jövedelmű és gyors népességváltozás által sújtott régiók találják magukat a legnagyobb kihívást jelentő helyzetben.

31 millió ember – az EU lakosságának 7 %-a – él olyan régióban, amely a **gyors népességcsökkenés és az egy főre jutó alacsony GDP kettős kihívásával** néz szembe. E régiók nagy számban a balti államokban, Bulgáriában, Horvátországban, Magyarországon, Portugáliában és Romániában találhatóak. Görögországban, Spanyolországban, valamint Kelet-Németországban, Franciaországban és Lengyelországban is akadnak ilyen helyzetben lévő régiók.

A helyi és regionális demográfiai változások hatásainak kezelése során figyelembe kell venni azokat a tényezőket, amelyek az embereket költözésre vagy a régió elhagyására sarkallják. Ezek gyakran a foglalkoztatási lehetőségekkel és az életminőséggel függenek össze. Az életminőséget egy bizonyos régióban számos különböző tényező befolyásolhatja: a természeti környezet, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés (ilyen a gyermekgondozás, az akadálymentesség a fogyatékosokkal élők számára, a jó minőségű oktatás, az egészségügyi ellátás, a tartós ápolás-gondozás, a lakhatás, a szabadidős és kulturális tevékenységek kínálata), vagy az infrastruktúra (például utak, vasúti közlekedés, energiaellátás, internethez való hozzáférés) elérhetősége és minősége.

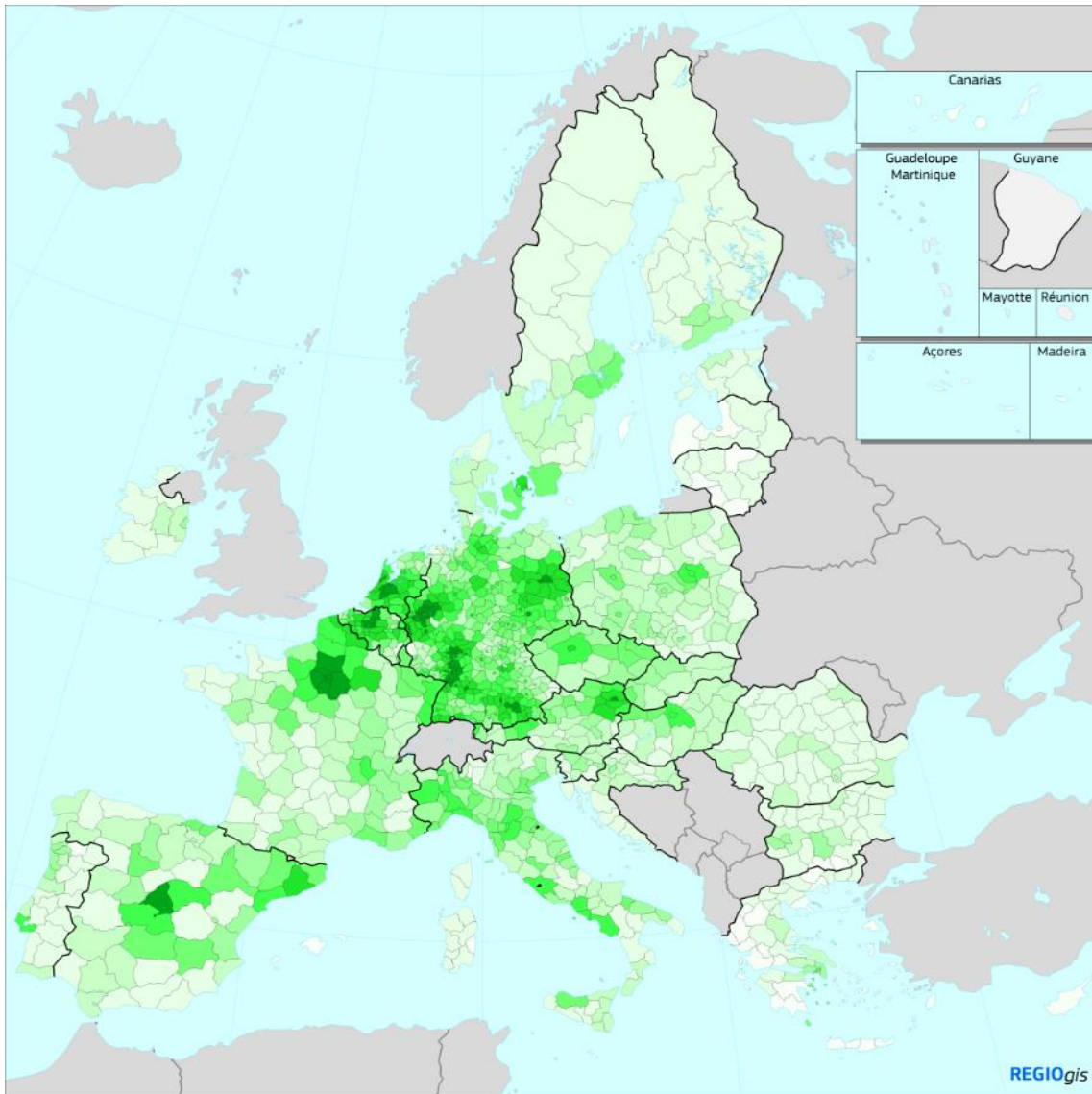
Az akadálymentesség és az összekapcsoltság egyre fontosabb tényezők lesznek egy régió kilátásai szempontjából. Hatással vannak a régió gazdasági kilátásaira és arra, mennyire lesz képes vonzó munkahelyeket kínálni. Ahogy Európa elindul a zöld átállás felé vezető úton, a tiszta, gyakori, akadálymentes és megfizethető tömegközlekedés iránti igény még inkább befolyásolja az adott régió vonzerejét. Európa digitalizációjának fejlődésével az emberek elvárják majd a magas színvonalú új generációs szélessávú hozzáférést. Az új generációs szélessávú hozzáférés segíthet áthidalni városi és vidéki területek között a digitalizáció terén kialakult különbségeket.

A új generációs szélessávú hozzáférés lefedettsége

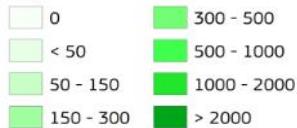
A megoldás lényeges részét képezik az infrastruktúrára és szolgáltatásokra irányuló – a kohéziós politika révén is támogatott – beruházások. Az infrastruktúra számos különböző dimenzióval rendelkezik, ideértve a digitális szolgáltatások elérhetőségét (többek között az információs és kommunikációs technológiákhoz való hozzáférést és az 5G-lefedettséget), az oktatást és az egészségügyi szolgáltatásokat, valamint a szabadidős és kulturális tevékenységeket.

A vasúti közlekedés hozzáférhetősége (optimális utazási idő) régiók szerint⁵⁰, 2014
 Másfél órán belül elérhető népesség (többezres lakosság): Akadálymentesség optimális útvonalak
 elérhetőségével a reggeli és esti csúcsidőben való indulás során)

Accessibility by rail (optimal travel time) in NUTS3 regions, 2014

Population accessible within a 1h30 travel (thousands of inhabitants)

Accessibility using optimal trips available for departure during morning and evening peak hours.

Sources: REGIO-GIS, UIC, railway operators, Eurostat

0 500 km

© EuroGeographics Association for the administrative boundaries

A regionális kezdeményezések javíthatják az életminőséget, a szolgáltatásokhoz és az infrastruktúrához való hozzáférést, valamint segíthetnek az elnéptelenedés negatív hatásainak kezelésében. A vállalkozástámogatási szolgáltatások, valamint az innováció és kutatás ösztönzése

⁵⁰ Ez a térkép a NUTS III-as szintű régiókat ábrázolja. Egy ország átlagos NUTS III-as szintű régiójának népessége 150 000 és 800 000 fő között mozog.

például javíthatják a helyi üzleti környezetet. A közösségvezérelt helyi fejlesztés hozzájárulhat a polgárok igényeinek kielégítéséhez és a helyi életminőség javításához. Ha sikerül gyorsan megállapodni a következő hosszú távú uniós költségvetésről és annak „Next Generation EU” elnevezésű helyreállítási eszközéről⁵¹ akkor az uniós pénzeszközök és a kohéziós politikai programok fontos szerepet játszhatnak ezen folyamat támogatásában.

A közpolitikák szempontjából az a kulcskérdés, hogy hogyan dolgozhatók ki fenntartható megoldások. Bebizonyosodott, hogy regionális és helyi szinten is lehetséges az innováció és a demográfiai változások intelligens kezelése. Erre a tapasztalatra kell támaszkodni majd a bevált gyakorlatok megosztása, továbbá és az innovatív ötletek, termékek vagy szolgáltatások felfuttatása során.

A regionális szintű kihívásokra olyan politikai válaszokat kell adni, amelyek az adott helyzetre fókuszálnak. Így lehet reagálni arra a tényre, hogy a helyzet országonként és országokon belül is eltérő; egyes területeken a városi és vidéki régiók közötti szakadék nagyobb, míg máshol fordított tendenciák figyelhetők meg. 2018-ban a szegénység kockázatának kitett lakosság aránya Nyugat-Európában leginkább a városokban élők körében volt különösen magas, míg az EU keleti és déli részein a vidéki lakosságot érintette.

A városokban hatékonyabb az energia-, a közlekedés- és a földhasználat. Egyszerűbb megszervezni és fenntartani a nyilvános infrastruktúrát – például a tömegközlekedést vagy az internethez való hozzáférést – és hozzáférni a szociális szolgáltatásokhoz, például az gondozási ágazatban. Általában egyszerűbb a készségkínálat és -kereslet összekapcsolása, ami magasabb termelékenységet és egy főre jutó jövedelmet eredményez. A városokban jobb a minőségi oktatáshoz való hozzáférés – többek között nagyobb a felsőoktatási intézmények száma –, amelyek hozzájárulhatnak az innováció ösztönzéséhez⁵².

Másrészről **a zsúfoltság, a szennyezés és a lakhatás költségei emelkedésének elkerüléséhez jól kell irányítani a városokban jelentkező gyorsütemű népességnövekedést**⁵³. A városoknak többek között az egészségügy és a mobilitás, valamint a nyilvános infrastruktúra, a lakhatás, az oktatás és a szociálpolitika területén is ki kell igazítaniuk szolgáltatásaikat, hogy alkalmazkodjanak a demográfiai változásokhoz. Ez – tekintettel az idősödés és a fogyatékoság közötti szoros kapcsolatra – magában foglalja különösen a termékek, a szolgáltatások és az infrastruktúra akadálymentességének javítását is.

A vidéki területeken bőven van föld, alacsonyabbak a megélhetési költségek és kisebb a légszennyezettség szintje. Ugyanakkor itt számos kihívással kell szembenézni különösen a köz- és magánszolgáltatásokhoz való megfelelő hozzáférés biztosítása terén. A jelentős népességcsökkenést tapasztaló vidéki területek a földterületek termelésből való kivonásával szembesülhetnek, növekszik az erdőtüzek⁵⁴ kockázata, és általában véve nehezebb lesz új beruházásokat a térségbe vonzani.

⁵¹ További információk: https://ec.europa.eu/info/publications/mff-legislation_en

⁵² További információk: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/regional-focus/2018/access-to-universities-in-the-eu-a-regional-and-territorial-analysis

⁵³ További információk: <https://urban.jrc.ec.europa.eu/thefutureofcities/ageing#the-chapter>

⁵⁴ Forest fires — Sparking fire smart policies in the EU (Erdőtüzek – Intelligens védelmi politikák az EU-ban), Európai Bizottság (2018).

Aggodalomra ad okot a fiatal mezőgazdasági termelők fogyatkozó száma, és hogy egyre kevésbé tartják fontosnak a generációs megújulást.

A vidéki területek számára döntő kérdés, hogy van-e közelükben város, vagy messze vannak-e bármilyen funkcionális városi térségtől. A városközei vidéki területek gyakran kapcsolatba léphetnek a szóban forgó várossal. Előfordulhat, hogy az emberek a városban dolgoznak, de a városon kívül élnek és naponta ingáznak. Az ilyen minta esetén teljesülniük kell bizonyos feltételeknek, például a közlekedés terén. A feladatok megosztására is sor kerülhet, például ha a város a közeli vidéki területeken élők számára is hozzáférést biztosít a kórházakhoz.

Ugyanakkor nem minden vidéki terület közelében található nagyobb város. Ebben az esetben a vidékfejlesztésnek másfajta kihívásokkal kell szembenéznie, például a primer szektor és a kapcsolódó értékláncok túlsúlyával⁵⁵, vagy az alacsonyabb népességgel és lassabb gazdasági növekedéssel⁵⁶. Bizonyos régiókban a gazdasági hanyatlás nemcsak a területi kohéziót állítja kihívások elé, de az „elégedetlenség földrajzának” kialakulását is eredményezheti. Ha az emberek kezdik úgy érezni, hogy magukra maradtak, elveszthetik a gazdaságunk és demokratikus intézményeink méltányosságába vetett hitüket.

Mindezen és további kérdések megvitatására a **vidéki területekre vonatkozó hosszú távú bizottsági elképzelés** keretében fog sor kerülni, amelyet a Bizottság széles körű nyilvános konzultációt követően jövő évben fog előterjeszteni, figyelembe véve a Covid19-világjárvány által kihangsúlyozott különböző szempontokat.

4. A KETTŐS ÁTÁLLÁS ÉS A DEMOGRÁFIAI VÁLTOZÁSOK

A demográfiai változások, illetve a zöld és digitális kettős átállás gyakran fogja befolyásolni vagy felgyorsítani egymást. A stratégiai előrejelzés fontos eszköz lehet az olyan kihívások felderítéséhez és beazonosításához, amelyek hatással lesznek ezekre az átállásokra, valamint az azok együttes kezelésére irányuló politikák jobb előkészítéséhez.

A demográfiai változások által világszerte kifejtett nyomást valószínűleg súlyosbítják az éghajlatváltozás és a környezetkárosodás hatásai. Jelenlegi életmódunk változatlan folytatása előreláthatólag az élelmiszerek, az energia és a víz iránti globális igény hatalmas és egyidejű megemelkedésével járna a következő évtizedekben: 2050-ig 60 %-kal több élelmiszerre, 50 %-kal több energiára és 40 %-kal több vízre lenne szükség⁵⁷.

Ahogy az az európai zöld megállapodásban és a klímarendelemben⁵⁸ is szerepel, Európa ezzel egyidejűleg klímasemleges és erőforrás-hatékony gazdaságra fog átállni. Ezáltal még hangsúlyosabb lesz a tiszta energia, a fenntartható és intelligens mobilitás, a körforgásos gazdaságra való átállás, valamint a biodiverzitásunk megőrzése és helyreállítása terén való jelentős előrelépés iránti igényt. A Covid19-világjárvány miatt a közelmúltban bevezetett korlátozások mindenkit ráébresztettek a városi zöld területek jelentőségére fizikai és mentális jólétünk szempontjából. Európai városok sora tett

⁵⁵ OECD, 2018. Policy note Rural 3.0 – a framework for rural development.

⁵⁶ <https://www.oecd.org/cfe/regional-policy/Rural-3.0-Policy-Note.pdf>

⁵⁷ https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/regional-focus/2008/remote-rural-regions-how-proximity-to-a-city-influences-the-performance-of-rural-regions

⁵⁷További információk: <http://www.fao.org/global-perspectives-studies/en>

⁵⁸További információk: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_hu

lépéseket annak érdekében, hogy a világválság ideje alatt biztonságosabbá és vonzóbbá tegye az aktív mobilitást, mint a sétálást és a kerékpározást. A munka megkönnyítése érdekében a Bizottság 2021-ben létre fog hozni egy uniós városzöldítési platformot, a városokkal és polgármesterekkel való együttműködést biztosító új „Zöld város megállapodás” keretében.

A városok zsúfoltságának növekedésével a városi területeknek folytatniuk és fokozniuk kell a zöldterületek kialakítására irányuló erőfeszítéseiket, mivel ezek szénelnyelőként is funkcionálhatnak, és hozzájárulhatnak a kibocsátott gázoknak a légkörből való eltávolításához. A **körforgásos gazdaságra vonatkozó cselekvési terv**, az **uniós biodiverzitási stratégia**, a **„Termelőtől a fogyasztóig” stratégia**, valamint az **éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásra vonatkozó, hamarosan elkészülő, felülvizsgált uniós stratégia** végrehajtása számos ilyen problémára kínál megoldást.

Az éghajlatváltozás és a biodiverzitás csökkenése valószínűleg jelentősen befolyásolja majd a migrációs mintákat. Ennek az az oka, hogy a környezet változásai – például az elsivatagosodás, az óceánok elsavasodása és a parti erózió – közvetlen hatással vannak az emberek megélhetésére és származási helyükön való túlélőképességükre⁵⁹. Az előrejelzések szerint ez a tendencia az éghajlatváltozás hatásainak fokozódásával folytatódni fog. Éghajlatpolitikai intézkedések hiányában a Világbank számításai szerint a szubszaharai Afrikában, Kelet-Ázsiában és Latin-Amerikában 2050-ig akár 143 millió ember kényszerülhet lakóhelye elhagyására saját országán belül⁶⁰. Ez a tény nyomtatékosítja, hogy Európának világszinten vezető szerepet kell betöltenie az éghajlattal és környezetvédelemmel kapcsolatos intézkedések terén, különösen az európai zöld megállapodás végrehajtásával, valamint a zöld megállapodáshoz kapcsolódó, valamennyi szakpolitikájában és partnerségében végzett diplomáciai munkájának fokozása révén.

A digitális forradalommal és az internet gyors terjedésével megváltozott az emberek élete és az emberek szokásai. A digitalizáció fellendítheti a termelékenységet és a gazdasági növekedést, azonban az internethez való egyenlőtlen hozzáférés digitális szakadékot is teremt, ami az egyenlőtlenség egyik meghatározó dimenziójává válik. Továbbá a nem megfelelő digitális készségek, az országok és régiók között a készség szintek terén mutatkozó eltérés, valamint a hozzáférhetőség hiánya tovább mélyítheti ezt a szakadékot.

A jelenlegi válság bebizonyította annak sürgősségét, hogy a digitális átállás mihamarabb mindenki számára megvalósuljon: a közösségi kontaktusok korlátozására Európa-szerte bevezetett intézkedések révén rengeteg embernek kellett otthonról dolgoznia, vagy internet- vagy mobilalkalmazásokat igénybe vennie a családdal és barátokkal való kapcsolattartáshoz. A megbízható és gyors internethez való hozzáférés és a digitális eszközök használatának képessége egyre nélkülözhetetlenebbé válik a vállalkozások, a munkavállalók és az önfoglalkoztatók számára.

⁵⁹További információk: <https://news.un.org/en/story/2019/07/1043551>

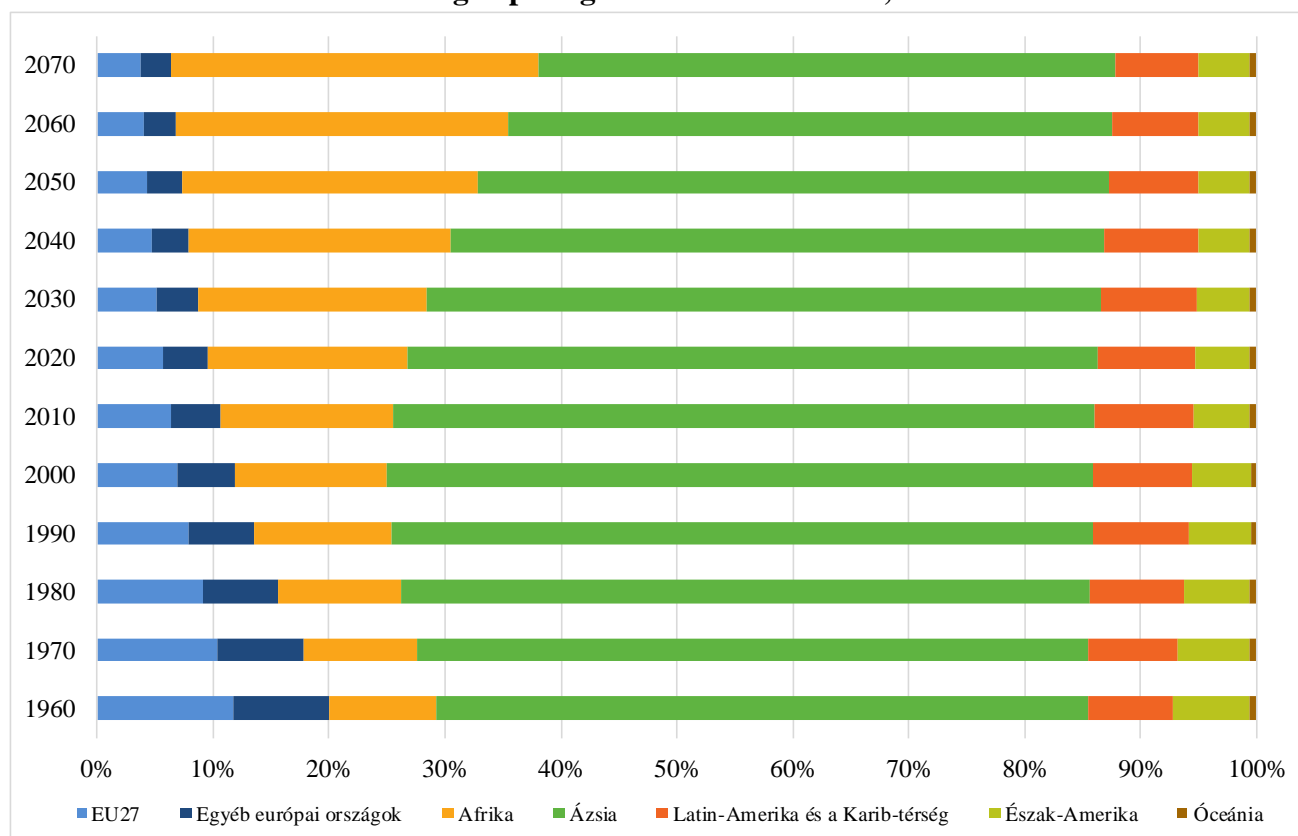
⁶⁰További információk: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29461>

5. A DEMOGRÁFIA GEOPOLITIKÁJA: EURÓPA A VILÁGBAN

A demográfiai változások Európa geopolitikai kilátásaira és globális szinten betöltött helyére is hatással vannak. A globális hatalmi struktúrákban fontos szerepet játszik a népesség és a gazdaság mérete. Mivel Európa népessége egyre kisebb lesz, és a feltörekvő gazdaságokhoz képest kezd veszíteni gazdasági erejéből, egyre fontosabbá válik, hogy az Európai Unió kihasználja teljes együttes súlyát. Ugyanakkor – ahogy azt a világjárvány során láthatjuk – a vírus nem ismer határokat, és a világ számos része számára közös kihívásokat teremt.

Európának a világ népességében képviselt aránya csökken. 1960-ban az EU-27 népessége a világ népességének mintegy 12 %-át tette ki. Ez ma 6 % körül van, és az előrejelzések szerint 2070-ra 4 % alá csökken. Figyelemreméltó lesz továbbá Afrika arányának növekedése a világ népességében, amely a becslések szerint 9 %-ról 32 %-ra emelkedik, míg az ázsiai népesség aránya valamelyest csökken⁶¹.

A világ népessége kontinensek szerint, 1960–2070

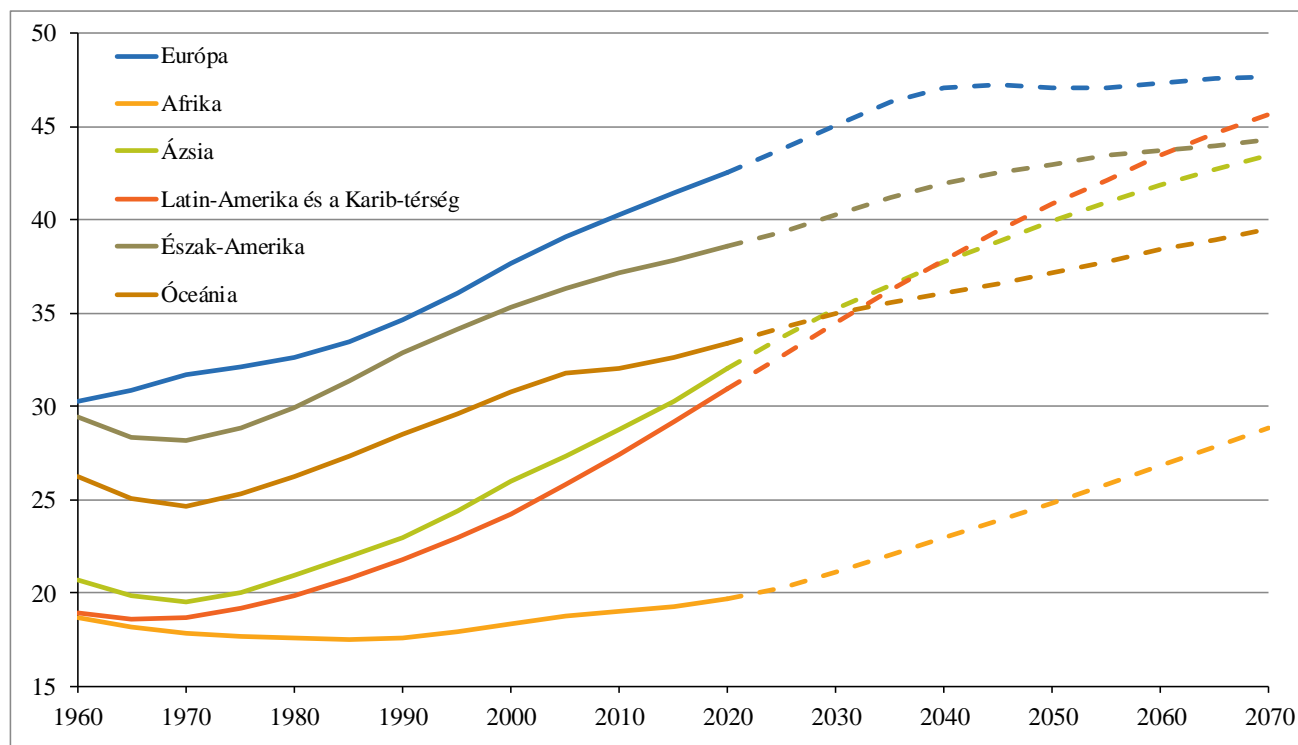

Forrás: Egyesült Nemzetek, Gazdasági és Szociális Ügyek Főosztálya, Népességügyi Osztály (2019).

Európa nem az egyetlen öregedő kontinens, átlagban mégis a legöregebb. Az európai tendenciákat a világ más részeihez hasonlítva nyilvánvalóvá válik, hogy más földrészek is hasonló öregedési folyamaton mennek keresztül, igaz Európához képest időbeli eltolódással. Az előrejelzések szerint Afrikában az idő előrehaladtával szintén nőni fog az átlagéletkor, de 2070-ig várhatóan továbbra is a legfiatalabb kontinens marad.

⁶¹További információ az ENSZ 2019. évi felülvizsgált világnépességi kilátásairól: <https://population.un.org/wpp/>

A világ népességének medián életkora kontinensek szerint, 1960–2070

Forrás: Egyesült Nemzetek, Gazdasági és Szociális Ügyek Főosztálya, Népességügyi Osztály (2019).

Európa részaránya a világ GDP-jén belül is zsugorodik. 2004-ben Európa a világ GDP-jének 18,3 %-át adta, majd 2018-ban ez az érték 14,3 %-ra csökkent⁶². A munkaképes korú népesség zsugorodásával fennáll annak a kockázata, hogy ez a tendencia folytatódni, sőt akár gyorsulni fog. A tagállamok veszítenek gazdasági jelentőségükből, de együttesen az EU továbbra is jelentős szerepet fog betölteni a gazdaság, a politika és a diplomácia területén.

Európának erősebbé és egységesebbé kell válnia, valamint stratégiaibb módon kell gondolkodnia, cselekednie és kommunikálnia. Erősíteniünk kell a meglévő partnerségeket, és újakat kell létrehozunk különösen a legközelebbi partnereinkkel és szomszédainkkal. **Az Afrikával kapcsolatos új, átfogó stratégia**⁶³ különösen fontos szerepet játszik a kontinenseink előtt álló, egymással ellentétes irányú demográfiai kihívások fényében. A szabályokon alapuló nemzetközi rend és e rend intézményeinek – mint az Egyesült Nemzetek vagy a Kereskedelmi Világszervezet – fenntartása, valamint a nemzetközi struktúrákban való aktív részvétel még fontosabb lesz.

⁶² Forrás: a Világbank adattárából származó, a vásárlóerő-paritáson mért GDP-re vonatkozó adatok: világfejlettségi mutatók.

⁶³ JOIN(2020) 4 final, 2020.3.9.

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS KILÁTÁSOK

A jelenlegi rendkívüli nehézségek és bizonytalanságok közepette az Európai Unió, az uniós tagállamok és azok régióinak közös érdeke, hogy minden európai polgárt kedvezően érintő módon reagáljanak a demográfiai változások hatásaira. A demográfiai változások hatásaira való reagálás Európa helyreállításának és egy ellenállóbb, fenntarthatóbb és méltányosabb Unió létrehozásának részét képezi. Az ehhez vezető út számos stratégiai kérdéstől függ, többek között attól, hogy miként ösztönözhető az innováció és a termelékenység; hogyan lehet több embert foglalkoztatni; hogyan modernizálhatók az egészségügyi rendszerek, a szociális védelem és a szociális szolgáltatások, valamint miként kezelhetők a területi egyenlőtlenségek.

Ezeket a kérdéseket szem előtt tartva, és e jelentés eredményeiből kiindulva a Bizottság **idősödésről szóló zöld könyvet** és a **vidéki területekre vonatkozó hosszú távú elképzelést** fog előterjeszteni. A Bizottság továbbá a jelentésben kiemelt egyéb kérdéseket is tüzetesen megvizsgálja, többek között a magány, a társadalmi elszigetelődés, a mentális egészség, a gazdasági reziliencia és a hosszú távú egészségügyi ellátás terén.

A jelentés arra is rámutat, hogy **a demográfiai megfontolásokat minden uniós szakpolitikába be kell építeni**. A Bizottság a rendelkezésére álló eszközök felhasználásával – különösen a következő hosszú távú uniós költségvetés és a Next Generation EU elnevezésű helyreállítási eszköze révén – kész teljes szerepet vállalni a folyamatban. A helyreállításra irányuló erőfeszítései a társadalmi kohéziót, az integrációt és a társadalmi befogadást, a vidékfejlesztést, valamint az oktatást és a képzést fogják támogatni. Szükség esetén támogatni fogja a strukturális reformokat, és versenyképes fenntarthatóságra fog törekedni, a lehető legjobban kihasználva ehhez az európai szemesztert.

Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy nem létezik mindenki által egységesen alkalmazható megközelítés. **A politikák kidolgozása során az adott helyen mutatkozó, valós helyzetet kell megvizsgálni, és csökkenteni kell a régiók közötti egyenlőtlenségeket**. Ebben a szellemben a Bizottság továbbra is támogatni fogja a felfelé irányuló konvergenciát, biztosítja a méltányos átállást, fenntartja a társadalmi méltányosságot, az esélyegyenlőséget és a megkülönböztetésmentességet, különösen a szociális jogok európai pillére és az uniós nemi esélyegyenlőségi stratégia révén.

A demokrácia és a demográfia kettős kihívásával frontálisan kell megküzdeni. A demográfiai átalakulás kihívásokat és lehetőségeket állít demokráciánk elé, amelyek közül néhányra a válság mutatott rá. Ha jól irányítjuk ezt az átalakulást, az hozzá fog járulni kormányzati és részvételi rendszereink dinamikusságának, rezilienciájának és inkluzivitásának biztosításához, valamint képviselni fogja társadalmunk sokszínűségét. Kezelnünk kell a problémát kiváltó okokat, hogy elkerüljük az „elégedetlenség földrajzának” kialakulását⁶⁴. Az Európa jövőjéről szóló konferencia kulcsfontosságú platformként fog szolgálni ahhoz, hogy meghallgassunk különféle véleményeket, tanuljunk és megoldásokat találjunk.

Bár jelenleg még túl korai lenne megalapozott demográfiai tanulságokat levonni a Covid19-válságból, az e jelentéssel párhuzamosan elindított, erre a célra létrehozott weboldal – amint elérhető

⁶⁴ https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/working-papers/2018/the-geography-of-eu-discontent

lesz – hozzá fog járulni az egész Unióra kiterjedő, nagy léptékű, összehasonlítható statisztikai adatok elemzéséhez, megbízható alapot képezve a megfontolt politikai gondolkodáshoz és döntésekhez.

E jelentés alapján a Bizottság párbeszédet kezd majd az érdekelt felekkel, különösen regionális szinten, és eszmecserét folytat majd a tagállamokkal, az uniós intézményekkel és szervezetekkel, nevezetesen az Európai Gazdasági és Szociális Bizottsággal és a Régiók Bizottságával.